

ตลาดแรงงานและข้อเสนอแนวทางการจัดช่วงเชื่อมต่อเพื่อเข้าสู่อาชีพ:
บริบทนักเรียนการศึกษานอกระบบและโรงเรียนราชประชานุเคราะห์
จังหวัดนครศรีธรรมราช

Labor Market and Career Transition Process Proposals: Context for
Non-Formal Education Students and Rajaprachanukroh Schools,
Nakhon Si Thammarat Province

เกียรติจักร ไชยรัตน์ (Kiatkajon Chairat)¹

พรประเสริฐ ทิพย์เสวต (Pornprasert Thipsawet)²

ปิยะ เพชรสงค์ (Piya Pechsong)³

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร., อาจารย์ประจำคณะเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

Assistant Professor, Lecturer, Faculty of Management Technology,

Rajamangala University of Technology Srivijaya

² อาจารย์ประจำ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

Lecturer, Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

Assistant Professor, Lecturer, Faculty of Management Technology,

Rajamangala University of Technology Srivijaya

E-mail: kiatkajin.c@rmutsv.ac.th

Received: 10 December 2025

Revised: 11 May 2026

Accepted: 26 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาค้นคว้าเชิงเอกสารเป็นหลักสำคัญ
วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานและความต้องการของตลาดแรงงานในบริบท
นักเรียนการศึกษานอกระบบและโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจัดทำข้อเสนอแนว

ทางการจัดกระบวนการเชื่อมต่อเข้าสู่อาชีพเพื่อสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยอาศัยข้อมูลจากการสนทนา การสังเกต และเอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย และเอกสารเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษา พบว่า บริบทผู้เรียนการศึกษานอกระบบและโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช แม้จะมีศักยภาพด้านการปฏิบัติงานและมีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการทำงาน แต่ยังเผชิญข้อจำกัดสำคัญ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ทักษะดิจิทัล ทักษะการสื่อสาร และการวางแผนอาชีพ ขณะเดียวกัน โครงสร้างเศรษฐกิจและตลาดแรงงานในพื้นที่ยังอยู่ในภาวะทักษะไม่สอดคล้องกับความต้องการ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างระบบการศึกษากับโลกการทำงานอย่างชัดเจน ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนทั้งสองกลุ่มจึงควรมุ่งเน้น การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองควบคู่การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยมีการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนทุนชีวิตที่มีอยู่ให้ กลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต ในขณะที่ปัจจัยเชิงสถาบันและกลไกที่เกี่ยวข้อง เช่น โครงสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น นโยบายตลาดแรงงาน และความเหลื่อมล้ำเชิงโอกาสมีผลกระทบโดยตรงต่อ ความพร้อมของแรงงาน บทความวิจัยเสนอแนวทางการเชื่อมต่อเพื่อการเข้าสู่อาชีพเชิงบูรณาการ ประกอบด้วยระบบพี่เลี้ยง การแนะแนวอาชีพแบบรายบุคคล การฝึกทักษะอาชีพตามความต้องการแรงงาน และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน โดยเสนอให้สถานศึกษาพัฒนากลไก ความร่วมมือกับภาคแรงงาน เสริมทักษะในศตวรรษใหม่และสร้างระบบ กลไกการเชื่อมต่อเพื่อเข้าสู่อาชีพของ ผู้เรียนเพื่อยกระดับการเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ตลาดแรงงาน, การจัดช่วงเชื่อมต่อเพื่อเข้าสู่อาชีพ, การศึกษานอกระบบ, แผนช่วงเชื่อมต่อ เฉพาะบุคคล

Abstract

This qualitative research employed a document-based approach to analyze labor market including supply and demands side, while proposing guidelines for effective career transitions. Data were synthesized from interview, observation and academic literature, research reports, and relevant policy documents. The findings reveal the students in non-formal education programs and those at Rajaprachanukroh schools in Nakhon Si Thammarat province possess significant potential for practical work and a strong desire to improve their quality of life through employment. However, they face critical limitations in self-confidence, digital literacy, communication, and career planning. These results represent that the learners lack access to structured career guidance and work-based learning. Simultaneously, the local economic structure and labor market are experiencing a “skills mismatch,” creating a distinct gap between the education system and the professional world.

Therefore, the macro level shows the regional market's increasing demand for semi-skilled and high-skilled workers further exacerbates this competency gap. Consequently, development efforts for these learners should focus on fostering career readiness alongside 21st century skills and self-confidence. Institutional factors such as local economic structures, labor market policies, and opportunity disparities further influence workforce readiness. Consequently, this study proposes an integrated career transition framework that includes mentoring systems, individualized career guidance, vocational skill development aligned with labor market demands. The study recommends that educational institutions establish formal collaboration mechanisms in term of the triple helix with the private sector and the community to effectively transform the learners as life capital into sustainable economic and social capital.

Keywords: Labor Market, Career Transition Process, Non-Formal Education Students, Individual Transition Plan (ITP)

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 มาตรา 54 วรรคสาม ได้วางโครงสร้างหลักสำคัญของระบบการศึกษาชาติ โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อรองรับความต้องการของประชาชน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้รัฐต้องทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560) ซึ่งสะท้อนแนวคิดรัฐสวัสดิการด้านการศึกษาที่มุ่งให้พลเมืองมีทักษะและโอกาสการเรียนรู้ที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นโยบายการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของภาครัฐมุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพแรงงานและพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับประชาชนทุกช่วงวัย เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการจ้างงานในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based Economy) โดยเฉพาะทักษะด้านดิจิทัล การจัดการ รวมถึงทักษะการประกอบธุรกิจ (World Bank, 2020) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12-13 ซึ่งตั้งเป้าหมายยกระดับประเทศไทยสู่ประเทศรายได้สูง และแก้ไขกับดักประเทศรายได้ปานกลางผ่านการเพิ่มผลิตภาพของกำลังแรงงาน ลดความเหลื่อมล้ำด้านโอกาส และพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

อย่างไรก็ตาม ระบบการศึกษาของไทยยังเผชิญปัญหานักเรียนจำนวนมากไม่ได้ศึกษาต่อหลังสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ โดยข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ (2562) ระบุว่ามียุทธศาสตร์ว่า 780,537 คนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และปีการศึกษา 2561 มีผู้หลุดออกจากระบบถึง 147,644 คน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เข้าสู่ตลาดแรงงานในฐานะแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labor) ซึ่งมีรายได้ต่ำ ขาดความมั่นคง และมีโอกาสถูกกีดกันจากงานในภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่ โดยเฉพาะงานที่ต้องใช้ทักษะดิจิทัลและทักษะเฉพาะทาง

บริบทของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (สศศ.) มีภารกิจสำคัญในการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความจำเป็นพิเศษ ทั้งด้านวิชาการและทักษะอาชีพ แต่การติดตามผลหลังจบการศึกษา พบว่า นักเรียนจำนวนมากยังขาดความพร้อมด้านทักษะอาชีพที่จำเป็นต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานจริง ทำให้ต้องทำงานในลักษณะงานใช้แรงที่มีค่าตอบแทนต่ำและขาดโอกาสความก้าวหน้า (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2566) ซึ่งการขาดระบบ กลไกเพื่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนนี้เป็นประเด็นที่บทความวิจัยนี้เลือกศึกษาแนวทางการเปลี่ยนผ่านสู่ตลาดแรงงานของผู้เรียนในระบบ กศน. และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากผู้เรียนกลุ่มนี้เปรียบเสมือนทรัพยากรมนุษย์ที่ขาดโอกาสท่ามกลางระบบโรงเรียนปกติหรือเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคมที่รัฐต้องให้การสงเคราะห์เป็นพิเศษ ซึ่งสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางโอกาสการศึกษาและการเข้าสู่อาชีพ (Educational Equity) ขณะเดียวกันพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชยังถือเป็นภาพสะท้อนของลักษณะเศรษฐกิจทวิลักษณ์ (Dual Economy) แห่งหนึ่งในภาคใต้ กล่าวคือ จังหวัดนครศรีธรรมราชกำลังยกระดับสู่เมืองหลักและโลจิสติกส์ท่ามกลางฐานเศรษฐกิจเกษตรกรรมและบริการท่องเที่ยวเดิม ส่งผลให้ผู้เรียนต้องเผชิญกับภาวะบีบคั้นในการเปลี่ยนผ่านเชิงสมรรถนะ (Competency Pressure) เพื่อการปรับตัวระหว่างการมีทักษะสมัยใหม่กับความต้องการแรงงานท้องถิ่นที่มีความจำกัด หากกลุ่มเป้าหมายนี้ไม่สามารถเปลี่ยนผ่าน (Transition) เข้าสู่ตลาดงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้เกิดการสูญเสียผลิตภาพของแรงงานในระดับภูมิภาค

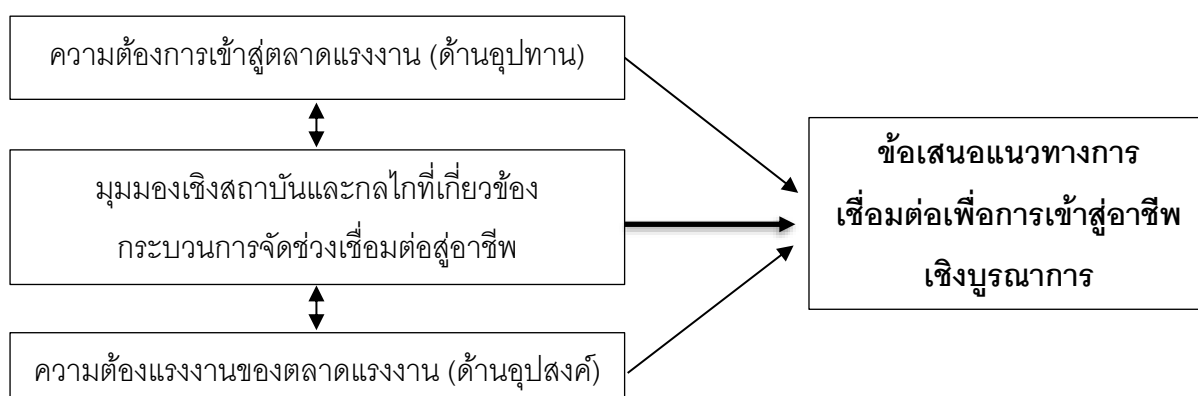
ดังนั้น การวิจัยในพื้นที่นี้จึงมุ่งวิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานและความต้องการของตลาดแรงงานกลุ่มนักเรียนการศึกษานอกระบบและนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 จังหวัดนครศรีธรรมราช และการเสนอรูปแบบและแนวทางการจัดช่วงเชื่อมต่อเพื่อเข้าสู่อาชีพ เพื่อแสวงหา กลไกการเปลี่ยนผ่านที่จะช่วยให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง โดยการวิจัยให้ความสำคัญกับแนวทางการสนับสนุนและพัฒนา “ระบบช่วงเชื่อมต่อ” (School to Work Transition System) ที่มีลักษณะบูรณาการเป็นแนวทางที่งานวิจัยในระดับสากลแสดงถึงการช่วยเพิ่มโอกาสสู่การทำงาน เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของบุคคลและพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เป็นกำลังแรงงานที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดและของประเทศอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. วิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานและความต้องการของตลาดแรงงานของนักเรียนการศึกษานอกระบบและนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อกำหนดแนวทางการจัดช่วงเชื่อมต่อเข้าสู่อาชีพ
2. เสนอแนวทางการจัดการช่วงเชื่อมต่อเพื่อเข้าสู่อาชีพที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้เป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการซึ่งแสดงขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยจะจัดทำข้อเสนอแนวทางการจัดช่วงเชื่อมต่อ (Transition) ของผู้เรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพหรือตลาดแรงงาน อาศัยการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดการเชื่อมต่อของ Bridges (2004) ขั้นตอนและกระบวนการตามแนวคิดของ Kohler and Field (2003) แผนการจัดช่วงเชื่อมต่อของ Wehman (2013) ระบบสนับสนุนและพัฒนาเชิงนิเวศที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของ Hillage and Pollard (1998) และ Bronfenbrenner (1994) และแนวทางการจัดช่วงเชื่อมต่อของ Kohler and Field (2003) โดยมีการวิเคราะห์ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานของแรงงาน (ด้านอุปทาน) และความต้องการแรงงานของตลาดแรงงานในฝั่งของนายจ้าง (ด้านอุปสงค์) และวิเคราะห์มุมมองเชิงสถาบันและกลไกที่เกี่ยวข้องกระบวนการจัดช่วงเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงาน ผลจากการวิเคราะห์จะได้

แนวทางในการจัดทำข้อเสนอเพื่อการเชื่อมต่อการเข้าสู่อาชีพของแรงงานเชิงบูรณาการ ทั้งนี้ข้อเสนอแนวทางดังกล่าวจะได้ส่งมอบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการกำหนดกรอบแนวคิดบนฐานแนวคิดการจัดช่วงเชื่อมต่อทางการศึกษา (Education for Transition) ในบริบทนักเรียนการศึกษานอกระบบและโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบบรรยายความพรรณนาด้วยรูปแบบเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

วิธีการวิจัย

งานวิจัยมีวิธีการวิจัย 3 วิธีการด้วยกัน คือ

1. การวิจัยด้านเอกสาร (Document Research) โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับผลงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ตลาดแรงงานทั้งด้านอุปสงค์ (แรงงาน) และอุปทาน (ผู้ต้องการแรงงาน) และแนวความคิดการเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงานของผู้เรียน (ระบบการศึกษาสู่ตลาดแรงงาน) ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ นิตยสาร บทความทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ และข้อมูลที่เผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2. การสนทนา ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการลงภาคสนาม (Field Research) โดยรูปแบบของการสนทนาโดยใช้การสนทนาแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับโจทย์คำถามการวิจัยและได้ข้อมูลที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด โดยเน้นพูดคุยในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยเกี่ยวกับความต้องการในการทำงาน อาชีพ และทิศทางในอนาคตของตนเองที่มีต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงาน

3. การสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative as Observation) และวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participative Observation) เพื่อเข้าไปเรียนรู้ สังเกตพฤติกรรม เหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนฯ เช่น กิจกรรมการนำเสนองาน กิจกรรมคาบแนะแนว เป็นต้น บางกิจกรรมใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต

แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจะจำแนกตามแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ประกอบด้วย

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจากการเก็บข้อมูลในกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนการศึกษานอกระบบและโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการสนทนาและสังเกตการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เกณฑ์การคัดเลือก คือ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ที่เข้าชั้นเรียนในคาบแนะแนวโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ และชั้นเรียนที่มีการพบกลุ่มกิจกรรมของนักเรียนการศึกษานอกระบบ จำนวน 4 ครั้ง และเข้าร่วมสังเกตการณ์พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนพร้อมมีการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ จำนวน 2 ครั้ง ซึ่งชั้นเรียนและกิจกรมดังกล่าวอยู่ในช่วงภาคการศึกษาที่ 2

ปี 2564 และภาคการศึกษาที่ 1 ปี 2565 ขณะเดียวกันได้มีการสนทนากับครูผู้สอนซึ่งเป็นครูแนะแนวและครูท่านอื่น ๆ อย่างไม่เป็นทางการของโรงเรียนในขณะร่วมกิจกรรม เพื่อทำความเข้าใจในเชิงลึกที่มากขึ้นตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ตลาดแรงงานทั้งด้านอุปสงค์ (แรงงาน) และอุปทาน (ผู้ต้องการแรงงาน) ทั้งพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคใต้และระดับประเทศ และวรรณกรรมสำคัญของแนวความคิดการเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงานของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นรายงานการวิจัย หนังสือ และบทความทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลที่เผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การตรวจสอบข้อมูล

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจะนำข้อมูลมาตรวจสอบความเชื่อมโยงด้านความต้องการทั้งอุปสงค์อุปทาน และทำการวิเคราะห์บริบทของสถาบันและกลไกที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดทำแนวทางการเชื่อมต่อสู่อาชีพของแรงงาน โดยการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาความแตกต่าง ความซ้ำซ้อน และความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกัน ซึ่งพิจารณาข้อมูลที่ได้มาจากหลาย ๆ แหล่ง ทั้งนี้การตรวจสอบด้านข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้จากวรรณกรรมจะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการให้ความหมายและตีความลักษณะของข้อมูลที่ได้รับซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ โดยมีกระบวนการดำเนินการที่สำคัญ คือ (1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) (2) การแสดงข้อมูล (Data Display) ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากนั้นได้นำข้อมูลมาเชื่อมโยงอ้างอิงและอธิบายประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอการเชื่อมต่อเข้าสู่อาชีพในรูปแบบของบรรยายความ และ (3) การให้ความหมาย การตีความและการทวนสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification) เป็นการวิเคราะห์หามุมมองเชิงสถาบันและกลไกที่เกี่ยวข้องกระบวนการจัดช่วงเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงาน และการสังเคราะห์เพื่อสรุปและอภิปรายผลการวิจัยภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยจะนำเสนอตามลำดับของวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยครอบคลุมบริบทพื้นฐานความต้องการของตลาดแรงงานและข้อเสนอเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนากระบวนการเชื่อมต่อ (Transition Process) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 คือ วิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงาน และความต้องการของตลาดแรงงานของนักเรียนการศึกษานอกระบบและนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

บริบทของผู้เรียนระบบการศึกษานอกระบบ (กศน.) และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์

จากการทบทวนเอกสาร ผู้เรียนในระบบของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด ในที่นี้คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช หรือที่คุ้นชินในชื่อเดิมว่า การศึกษานอกโรงเรียน (นักเรียนหรือผู้เรียน กศน.) และนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 แม้ต่างเป็นกลุ่มผู้เรียนที่รัฐจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเช่นเดียวกัน แต่ทั้งสองระบบมีลักษณะเฉพาะด้านบริบทชีวิต เป้าหมาย การศึกษา และกระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่แตกต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ บทบาทของครู ตลอดจนวิธีการดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้เรียนในแต่ละระบบ กล่าวคือ

ผู้เรียนของ กศน. หรือระบบการศึกษานอกโรงเรียน คือ ผู้ที่พลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ มักเป็นผู้ที่เคยหลุดออกจากระบบการศึกษาปกติ หรือไม่สามารถศึกษาต่อในระบบโรงเรียนทั่วไปได้ ด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือภาระชีวิต ผู้ทำงานแล้ว ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่ต้องการเรียนรู้ทักษะใหม่ หลายคนอยู่ในวัยแรงงาน ต้องประกอบอาชีพควบคู่กับการเรียน บางส่วนมีครอบครัวและความรับผิดชอบส่วนตัว จึงทำให้ผู้เรียนมีความหลากหลายทั้งด้านอายุ ประสบการณ์ชีวิต และความพร้อมในการเรียนรู้ จุดเด่นสำคัญของผู้เรียนกลุ่มนี้คือ การมีประสบการณ์ชีวิตจริงค่อนข้างมาก มีความเข้าใจโลกของการทำงาน และมีประสบการณ์ตรง ดังนั้น แรงจูงใจในการเรียนจึงมักเกิดจากความต้องการสร้างโอกาสและพัฒนาตนเอง มากกว่าการเรียนตามภาคบังคับ เช่น ต้องการวุฒิการศึกษาเพื่อโอกาสในการประกอบอาชีพ หรือใช้เป็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว

ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการศึกษาของ กศน. จึงมีความความยืดหยุ่นเป็นสำคัญ ทั้งในด้านเวลา เรียน วิธีเรียน และการวัดประเมินผล สามารถปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่าน การพบกลุ่ม การศึกษาด้วยตนเอง การเรียนออนไลน์ หรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตจริง ครูในระบบ กศน. จึงมีบทบาทในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียว กล่าวคือ ต้องเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้กำลังใจ และช่วยสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียนที่บางส่วนอาจเคยมีประสบการณ์ผิดพลาดหรือผิดหวังทางการศึกษามาก่อน ดังนั้น แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของการศึกษา กลุ่มนี้คือ “การศึกษาตลอดชีวิต” (Lifelong Learning) ซึ่งมองว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ในทุกช่วงวัย

ในขณะที่นักเรียนของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์มีลักษณะแตกต่างออกไป เนื่องจากโรงเรียนประเภทนี้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เช่น เด็กยากจน เด็กในพื้นที่ห่างไกล เด็กกำพร้า หรือเด็กที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัวและภัยพิบัติ นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในวัยเรียนตามปกติ และยังต้องการการดูแลทั้งด้านการศึกษา อารมณ์ สังคม และการดำรงชีวิต ลักษณะเด่นของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ คือ การจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนประจำ มีระบบหอพัก การดูแลด้านปัจจัยพื้นฐาน และการสร้างระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต นักเรียนจะได้รับการปลูกฝังทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพควบคู่กับวิชาการ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (วิถีราชประชา) เพื่อให้เติบโตเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม บทบาทของครูในโรงเรียนจึงมีบทบาทมากกว่าการเป็นผู้สอน แต่ยังทำหน้าที่เป็นผู้ดูแล ผู้ให้คำปรึกษา และสร้างความอบอุ่นทางจิตใจแก่ผู้เรียน เนื่องจากนักเรียนจำนวนไม่น้อยอาจขาดโอกาสหรือขาดความมั่นคงทางครอบครัวมาก่อน กล่าวได้ว่า บทบาทของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์คล้ายกับบ้านหลังที่สองของผู้เรียน ที่ช่วยดูแล พัฒนา และสร้างความมั่นคงทางชีวิตให้แก่ผู้เรียนอย่างรอบด้าน

หากพิจารณาในเชิงเป้าหมายทางการศึกษา จะพบว่า ระบบของ กศน. เป็นระบบของ “การให้โอกาสทางการศึกษา” แก่ผู้ที่พลาดโอกาสจากระบบเดิม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง และสร้างโอกาสทางอาชีพ เน้น “ความยืดหยุ่นและการเรียนรู้ตลอดชีวิต” สำหรับผู้ที่ต้องการโอกาสทางการศึกษาอีกครั้ง ขณะที่ระบบโรงเรียนราชประชานุเคราะห์เป็นระบบที่ “การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา” และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กด้อยโอกาส เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี เน้นการดูแล พัฒนา และสร้างความมั่นคงชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส แม้จะใช้แนวทางการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันก็ตามทั้งสองระบบจึงมีความสำคัญและสะท้อนถึงบทบาทของการศึกษาที่จะสร้างความเท่าเทียมและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทชีวิตของแต่ละคน และเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศ

ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงาน (อุปสงค์) ในบริบทของผู้เรียนในระบบการศึกษานอกระบบและผู้เรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์

แม้ว่าผู้เรียนในระบบสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด (กศน.) และนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จะเป็นกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ภายใต้บริบทการสร้างโอกาสทางการศึกษาเหมือนกัน แต่เมื่อพิจารณาในมิติของ “ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงาน” ซึ่งผลจากการสนทนา และสังเกตการณ์ผู้เรียนทั้งในระบบ กศน. และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ พบว่า ผู้เรียนทั้งสองกลุ่มมีลักษณะเฉพาะด้านพฤติกรรม แรงจูงใจ ข้อจำกัด และความต้องการในเส้นทางอาชีพที่แตกต่างกันตามเงื่อนไขชีวิตและบริบททางสังคมของตนเอง กล่าวคือ

ผู้เรียน กศน. ส่วนใหญ่มักมีแรงจูงใจในการเข้าสู่ตลาดแรงงานจากเงื่อนไขความจำเป็นทางเศรษฐกิจและครอบครัว เนื่องจากหลายคนอยู่ในวัยแรงงาน มีภาระของครอบครัว หรือจำเป็นต้องหารายได้เพื่อดำรงชีวิต ผู้เรียนจำนวนมากมีมุมมองต่อการศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่สร้างโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิต (รายได้และโอกาสมีงานทำ) มากกว่าการศึกษาเพื่อการแข่งขันทางวิชาการ ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียน กศน. จึงให้ความสำคัญ และสนใจกับอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ได้รวดเร็ว งานที่มีความยืดหยุ่น และสามารถทำควบคู่กับชีวิตประจำวันได้ เช่น การค้าขายออนไลน์ งานบริการ งานรับจ้าง อาชีพอิสระ หรือธุรกิจขนาดเล็กในชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่นครศรีธรรมราชที่เศรษฐกิจท้องถิ่นยังเชื่อมโยงกับภาคเกษตรและการค้าชุมชน ผู้เรียนจำนวนมากต้องการทำงานใกล้บ้านเพื่อลดค่าใช้จ่ายและสามารถดูแลครอบครัวได้พร้อมกัน ดังนั้น การวางแผนอนาคตและเส้นทางอาชีพของผู้เรียน กศน. ส่วนใหญ่มักตัดสินใจด้านอาชีพจากเงื่อนไขข้อจำกัดของชีวิตในปัจจุบันมากกว่าการวางแผนระยะยาว เนื่องจากแรงกดดันด้านเศรษฐกิจทำให้ผู้เรียนจำนวนมากต้องเลือกงานที่สร้างรายได้ได้ทันที แม้จะไม่ตรงกับความสนใจหรือศักยภาพของตนเองก็ตาม สำหรับทักษะและความต้องการพัฒนาตนเองของผู้เรียน กศน. มักจะสนใจและต้องการทักษะที่นำไปใช้สร้างรายได้ได้ทันที เช่น การตลาดออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีเพื่ออาชีพ การทำธุรกิจขนาดเล็ก หรือการพัฒนาทักษะเฉพาะทางที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานในพื้นที่

ในขณะที่นักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์มีแรงจูงใจที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ นักเรียนราชประชานุเคราะห์แม้จะยังไม่มี ความชัดเจนด้านอาชีพมากนัก แต่โรงเรียนมีบทบาทในการช่วยกำหนดเส้นทางชีวิต (ผ่านการศึกษาต่อ) โดยระบบดูแลช่วยเหลือ การแนะแนว และการปลูกฝังเป้าหมายในอนาคต ทำให้ผู้เรียนมีแนวโน้มวางแผนการศึกษาต่อและมองการทำงานในฐานะเครื่องมือสร้างความมั่นคงในชีวิตระยะยาว จึงให้ความสำคัญกับอาชีพที่มีเสถียรภาพ มีรายได้ประจำ และมีสวัสดิการรองรับ เช่น การรับราชการ งานรัฐวิสาหกิจ งานบริการในองค์กรขนาดใหญ่ หรือการศึกษาต่อสายอาชีพที่สามารถต่อยอดสู่อาชีพมั่นคงในอนาคต

ขณะเดียวกันผู้เรียน กศน. มักมีประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์ทำงานจริงมาก่อน จึงมีทักษะการเอาตัวรอด มีการปรับตัว และความเข้าใจสภาพการทำงานตามความเป็นจริงที่เห็นค่อนข้างสูง ผู้เรียนหลายคนสามารถปฏิบัติงานด้านอาชีพได้คล่องแคล่ว โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการ การค้าขาย หรือแรงงานฝีมือ หรือสามารถกล่าวได้ว่ามีทักษะเชิงปฏิบัติที่ดี แต่ผู้เรียน กศน. จำนวนมากกลับขาดความมั่นใจในตนเอง โดยเฉพาะการสื่อสาร การนำเสนอ และการเข้าสังคม เนื่องจากบางคนมีประสบการณ์ผิดพลาด หรือผิดหวังจากการศึกษาในระบบ ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองด้อยกว่าผู้เรียนในระบบปกติ ส่งผลต่อความกล้าแสดงออกและความมั่นใจในการสมัครงานหรือแข่งขันในตลาดแรงงาน

ในขณะที่นักเรียนราชประชานุเคราะห์ แม้จะยังมีประสบการณ์ทำงานจริงน้อยกว่า แต่กลับมีจุดเด่นกว่า คือ ทักษะทางด้านสังคมผ่านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (ห้องเรียนและหอพักประจำ) และการทำงานภายใต้ระบบระเบียบ เนื่องจากเติบโตในบริบทโรงเรียนประจำที่เน้นวินัยและการดำเนินชีวิตร่วมกัน ผู้เรียนจึงมีแนวโน้มที่จะปรับตัวเข้ากับองค์กรหรือสถานประกอบการได้ดีกว่า (ทั้งนี้อาจจะมีนักเรียนกลุ่มนี้มีข้อจำกัดด้านความเชื่อมั่นทางอารมณ์เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีปัญหาครอบครัวหรือขาดการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งอาจจะมีผลทำให้บางส่วนไม่กล้าตัดสินใจออกไปทำงานในพื้นที่ห่างไกล หรือมีความกังวลต่อการแข่งขันกับคนทั่วไปในตลาดแรงงาน)

โดยภาพรวมผู้เรียนในระบบการศึกษานอกระบบ (กศน.) และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 จังหวัดนครศรีธรรมราช แม้ว่าผู้เรียนจะมีความเข้าใจในสถานการณ์ของตลาดแรงงานและมีความสนใจในอาชีพหลากหลาย แต่พบข้อจำกัดด้านความมั่นใจในตนเอง ความกังวลต่อการเข้าสังคม ความไม่มั่นใจในการปฏิบัติงานจริง และไม่มีความชัดเจนในศักยภาพของตนเอง และจากการสังเกตการณ์ในห้องปฏิบัติการอาชีพ พบว่า ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัติที่แคล่วคล่องและมีความเข้าใจและสามารถในการเรียนรู้ทักษะด้านต่าง ๆ ได้ดี แต่กลับขาดทักษะการสื่อสารเพื่อนำเสนอ ซึ่งสะท้อนเงื่อนไข “ความเชื่อมั่นในตนเอง” (Internalized Stigma) ของผู้เรียนที่มีความมั่นใจในตนเองต่ำ ทำให้การปรับตัวเข้าสู่ตลาดแรงงานทำได้ยาก (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.), 2565) และงานวิจัยของ International Labour Organization (2021) ที่พบว่า เยาวชนที่มีความเสี่ยงสูง เช่น เด็กด้อยโอกาส มักเผชิญปัญหา “ความกลัวและการขาดความมั่นใจ” ทำให้โอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานลดลง ขณะเดียวกันจากการสังเกตได้จากการจัดกระบวนการเรียนการสอนพบว่า ทักษะดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการใช้คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่ออาชีพหรือเพื่ออาชีพ เป็นข้อจำกัดสำคัญอีกประการสำหรับผู้เรียนกลุ่มเปราะบางในการเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่ากังวล ดังรายงานของ UNESCO (2023) ที่ชี้ว่า “ทักษะดิจิทัล” เป็นทักษะแห่งศตวรรษที่จำเป็น นอกเหนือจากทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Soft Skills) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ตลาดแรงงานไทยต้องให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นและเป็นทักษะสำคัญตามกรอบสมรรถนะศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2019) รวมทั้งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับการวางแผนชีวิต การสร้างเป้าหมายอาชีพ การพัฒนาบุคลิกภาพ และการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง

ด้านการศึกษาต่อ พบว่า ผู้เรียนขาดความรู้เกี่ยวกับสาขาวิชา คณะ หรือเส้นทางอาชีพ ส่งผลให้ไม่สามารถวางแผนอนาคตได้ชัดเจน การขาดเส้นทางอาชีพ (Career Guidance) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเลือกเส้นทางอาชีพของเยาวชนคลาดเคลื่อนจากความต้องการของตลาดแรงงาน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความไม่พร้อมด้านอาชีพ (Career Readiness) เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเลือกงานได้อย่างเหมาะสม รวมถึงปัญหาเชิงโครงสร้างด้านโอกาสการมีงานทำในพื้นที่ระดับภูมิภาคของไทย ขณะเดียวกันผู้เรียนมีความสนใจการประกอบธุรกิจขนาดเล็ก เช่น ร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ร้านขายของ ซึ่งสะท้อนกระแส

“อาชีพอิสระ (Self-employment)” ที่เติบโตตามแนวโน้มเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Platform Economy) ในประเทศไทย (กระทรวงแรงงาน, 2566) จึงจำเป็นต้องมีทักษะการวางแผนธุรกิจ ทักษะผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Skills) และทักษะภาษาต่างประเทศเพิ่มเติม ขณะเดียวกัน พบว่า ผู้เรียนในพื้นที่ที่มีเงื่อนไขความต้องการทำงานใกล้บ้าน เนื่องจากปัจจัยด้านค่าครองชีพและความผูกพันกับครัวเรือน และอาจจะมาจากความไม่มั่นใจหรือความกังวลใจในศักยภาพของตนเอง

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ ผู้เรียนมีมุมมอง “ความนิยมเรียนสายสามัญมากกว่าสายอาชีพ” ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของไทยมาอย่างยาวนาน (วิจารณ์ พานิช, 2559) เนื่องจากผู้ปกครองและสังคมมองว่าการเรียนสายสามัญศึกษามีเกียรติและโอกาสก้าวหน้ามากกว่า แม้ว่าสถานประกอบการจะต้องการแรงงานสายอาชีพมากขึ้นก็ตาม ส่งผลให้แรงงานสายอาชีพขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2565) ทั้งนี้สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของธนาคารโลก (World Bank, 2020) ที่ชี้ว่าโครงสร้างแรงงานไทยมีความไม่สมดุลระหว่างแรงงานทักษะสูงกับแรงงานที่มีวุฒิสูงแต่ทักษะไม่ตรงตลาด ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งสองระบบจึงจำเป็นต้องออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทชีวิต และเส้นทางอาชีพของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และการสร้างระบบและกลไกสำคัญเพื่อการเตรียมผู้เรียนและเชื่อมต่อเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

สถานการณ์โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้

1. โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัจจุบันนครศรีธรรมราชพยายามยกระดับจาก “เมืองรอง” สู่ “เมืองหลัก” โดยมีโครงสร้างสัดส่วน GPP ที่น่าสนใจ คือ ภาคบริการ (48%) ภาคเกษตร (28%) และภาคอุตสาหกรรม (24%) มุ่งสู่ศูนย์แห่งการเติบโตแบบสมดุล ทั้งนี้โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ภาคบริการและท่องเที่ยว (Growth Engine) เป็นสาขาที่ขยายตัวสูงสุด (ประมาณ 8.4%) โดยขับเคลื่อนด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Soft Power) ส่งผลให้ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร และผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) เช่น เครื่องถม ผ้ายกนคร เป็นต้น มีเติบโตอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจฐานเดิมที่แม้จะเป็นสัดส่วนรองลงมา แต่ยังเป็นหัวใจของรายได้ครัวเรือน โดยมียางพาราและปาล์มน้ำมันยังเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่มีความผันผวนตามราคาตามแนวโน้มของอุปสงค์และอุปทานโลก ในขณะที่ผลผลิตทุเรียนและกุ้งขาวมีขยายตัวโดดเด่นจากการดูแลและเทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันภาคอุตสาหกรรม เน้นการแปรรูปสินค้าเกษตรและการก่อสร้าง ภาคการผลิตอาหารทะเลแช่เย็นแช่แข็ง เช่น กุ้งแช่แข็ง หรือโรงงานน้ำมันปาล์มและยางพารายังมีการขยายตัวจากการส่งออก แต่อุตสาหกรรมไม่แปรรูปและยางแปรรูปได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจคู่ค้าหรือราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ราคาน้ำมัน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงกำลังซื้อในภูมิภาค

2. โครงสร้างเศรษฐกิจสำหรับตลาดแรงงานพื้นที่ภาคใต้

โครงสร้างเศรษฐกิจพื้นที่ภาคใต้ พบว่า ภาคใต้มีโครงสร้างรายได้หลักจาก 3 ส่วน ซึ่งมีผลต่อการกำหนดทิศทางการเข้าสู่ตลาดแรงงาน กล่าวคือ ภาคเกษตรกรรม แม้จะเป็นฐานเดิม คือ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และประมง แต่ตลาดต้องการแรงงานที่สามารถใช้เทคโนโลยีมาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การเกษตรสมัยใหม่ (Smart Agriculture) ภาคการท่องเที่ยวและบริการ (High-value Tourism) มีความต้องการแรงงานที่มีทักษะภาษาต่างประเทศที่หลากหลายและทักษะการจัดการบริการระดับสูง ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมแปรรูปและโลจิสติกส์ มีการขยายบทบาทที่เป็นจุดเชื่อมต่อขนส่ง เช่น โครงการแลนด์บริดจ์ หรือศูนย์กระจายสินค้าภาคใต้ เป็นต้น

ผลจากโครงสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคใต้และนครศรีธรรมราช มีประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ ในขณะที่โครงสร้างเศรษฐกิจระดับพื้นที่ยังคงเน้นการใช้แรงงานจำนวนมากในกิจการที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ (Labor-intensive Trap) หรือติดอยู่ในกับดักแรงงานเข้มข้นมูลค่าต่ำในภาคเกษตรและบริการดั้งเดิม ซึ่งยังไม่เอื้อต่อการดึงดูดแรงงานทักษะสูงหรือธุรกิจสมัยใหม่ แม้รัฐจะพยายามขับเคลื่อนเกษตรกรรมสมัยใหม่ (Smart Farming) ก็ไม่ทำให้พื้นที่ซึ่งไม่สามารถดึงดูดแรงงานคุณภาพสูงหรือเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมยุคใหม่ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งแสดงถึงสถานการณ์ภาวะทักษะไม่สอดคล้องในระดับภูมิภาค (Regional Skill Mismatch) สถานการณ์ที่มีแรงงานสายสามัญหรือระดับปริญญาตรีที่มีแนวโน้มจำนวนมากเกินความต้องการของอุตสาหกรรมในพื้นที่หรือแรงงานมีวุฒิการศึกษาสูงแต่โอกาสงานในพื้นที่จำกัด จึงเกิดปรากฏการณ์ที่แรงงานทักษะสูงในพื้นที่ภาคใต้เคลื่อนย้ายไปทำงานในกรุงเทพฯ หรือในพื้นที่ต้องการแรงงานที่มีทักษะสูง เช่น พื้นที่ภาคตะวันออก เนื่องจากผลตอบแทน ค่าจ้าง และตำแหน่งงานในพื้นที่ไม่ดึงดูดใจพอ หรือที่เรียกว่าภาวะสมองไหล

ความต้องการของตลาดแรงงาน (อุปทาน) และการพัฒนาแรงงานของภาคเอกชน

1. สถานการณ์ตลาดแรงงานในระดับประเทศ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการของตลาดแรงงานในระดับประเทศ พบว่า มีความเชื่อมโยงกับหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างเศรษฐกิจและความต้องการแรงงานในระดับพื้นที่ กล่าวคือ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยสมบูรณ์” (Aged Society) ทำให้สัดส่วนแรงงานวัยทำงานลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานในหลายอุตสาหกรรม โดยเฉพาะภาคการผลิตและบริการซึ่งต้องการแรงงานจำนวนมาก ปัญหานี้ทำให้สถานประกอบการต้องปรับตัวโดยเพิ่มการพึ่งพาแรงงานต่างด้าว หรือมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีมาทดแทนแรงงานมนุษย์ ในขณะที่การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมและบริการในพื้นที่ภูมิภาคยังไม่สูงมากนัก อีกทั้งยังมีประสิทธิภาพต่ำเมื่อเทียบกับพื้นที่เศรษฐกิจหลัก นโยบายภาคเกษตรกรรมจำนวนหนึ่งยังไม่สอดคล้องกับกลไกตลาด ส่งผลให้แรงงานจำนวนมากกลับไป

ทำงานภาคเกษตรแบบดั้งเดิมที่ใช้เทคโนโลยีน้อย ทำให้ผลิตและรายได้ต่ำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ขาดแรงงานคุณภาพในภาคอุตสาหกรรม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565)

ขณะเดียวกันโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษายังมีปัญหา โดยเฉพาะความไม่สมดุลระหว่างการศึกษายสามัญและสายอาชีพ ส่งผลให้แรงงานที่เข้าสู่ตลาดมีทักษะสำคัญไม่สอดคล้องกับความต้องการของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานที่มีสมรรถนะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ภาคเอกชนแสดงความคิดเห็นว่าคุณภาพแรงงานจำนวนมากยังต่ำกว่าที่คาดหวัง (กระทรวงแรงงาน, 2566) ซึ่งส่งผลต่อมา คือ ปัญหา “ความไม่สอดคล้องกันในตลาดแรงงาน (Mismatch)” ระหว่างจำนวนแรงงานที่ผลิตได้กับทักษะและความสามารถของแรงงานตามความต้องการของตลาดแรงงานยังคงมีอยู่มาก

2. ความต้องการพัฒนาด้านแรงงานของภาคเอกชน

ผลการรวบรวมข้อมูลจากสถานประกอบการในพื้นที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการแรงงานที่มุ่งเน้นคุณภาพและสมรรถนะที่สอดคล้องกับอุตสาหกรรมยุคใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้ภาคเอกชนเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนโดยการปรับปรุงและแก้ไขเกี่ยวกับ (1) เนื้อหาและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริง โดยเฉพาะความรู้ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (2) คุณลักษณะและทัศนคติของแรงงาน เช่น ความรับผิดชอบ วินัย และความตั้งใจในการทำงาน (3) ทักษะสมรรถนะที่ยังไม่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน เช่น ทักษะภาษา ทักษะดิจิทัล และทักษะด้านเทคนิคเฉพาะทาง และ (4) การหนุนเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ภาคเอกชนต้องการเห็นมากขึ้นในแรงงานรุ่นใหม่ (กระทรวงแรงงาน, 2566)

นอกจากนั้น ภาคเอกชนมีข้อเสนอในการปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยเสนอให้สถานประกอบการเข้ามามีบทบาทร่วมออกแบบหลักสูตรหรือฝึกปฏิบัติงานจริงร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ยกกระดับทักษะแรงงานให้มีคุณภาพและทำให้การผลิตแรงงานสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการในพื้นที่ ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิด “Education Industry Partnership” ที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและผู้ประกอบการ (World Bank, 2020) ร่วมบูรณาการกันในการสร้างหลักสูตรเชิงสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) โดยมีการประสานงานระหว่างสถานประกอบการ อุตสาหกรรม และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อร่วมออกแบบหลักสูตร บทเรียน และการฝึกปฏิบัติ ตลอดจนการจัดระบบการรับรองสมรรถนะ (Certification) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษาจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาระบบแรงงานยุคใหม่ สอดคล้องกับรายงานของ UNESCO (2016) ยืนยันว่าการจัดการศึกษาเชิงความร่วมมือ (Collaborative Vocational Education) เป็นวิธีการที่ช่วยเพิ่มคุณภาพแรงงาน ไม่เกิดช่องว่างเชิงโครงสร้างด้านทักษะ (Skills Gap) ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศไทย (OECD, 2020)

ในบริบทจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้เรียน กศน. จำนวนไม่น้อยเข้าสู่ตลาดแรงงานในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ แรงงานภาคเกษตรกรรม เช่น สวนยางพารา สวนปาล์ม และเกษตรผสมผสาน แรงงานรับจ้างทั่วไปและแรงงานก่อสร้าง ผู้ประกอบอาชีพอิสระ พนักงานภาคบริการและธุรกิจท้องถิ่น และมีการย้ายถิ่นไปทำงานต่างจังหวัดหรือในภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่ภาคเอกชนหรือตลาดแรงงานไม่ได้ต้องการเพียงแรงงานที่มีวุฒิการศึกษา แต่ต้องการแรงงานที่มีสมรรถนะการทำงานจริง ดังนั้น การจัดการศึกษาของ กศน. จึงควรเชื่อมโยงกับการพัฒนาทักษะอาชีพแห่งอนาคตเน้นการสร้าง “ทักษะอาชีพเฉพาะทาง” และการ Upskill และ Reskill เพื่อรองรับแรงงานวัยทำงาน และให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวต่อเศรษฐกิจยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันในเชิงการบริหารการศึกษา ขณะที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ควรเน้นเส้นทางอาชีพผู้เรียน (Career Pathway) ที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนชีวิตและการศึกษาต่อได้อย่างเหมาะสม สถานศึกษาทั้งสองระบบจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 โดยสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์จริง และเกิดการเชื่อมโยงและมีการส่งต่อระหว่าง การศึกษากับการมีงานทำอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชที่กำลังเปลี่ยนผ่านทาง เศรษฐกิจจากภาคเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่เศรษฐกิจบริการและเศรษฐกิจดิจิทัลสมัยใหม่

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 คือ เสนอแนวทางการจัดการช่วงเชื่อมต่อเพื่อเข้าสู่อาชีพที่ สอดคล้องกับตลาดแรงงาน มุ่งเน้นเสนอแนะกระบวนการของระบบ และกลไกการเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงานของ ผู้เรียน กล่าวคือ

การจัดการช่วงเชื่อมต่อเพื่อเข้าสู่อาชีพ

จากความต้องการของแรงงาน (ด้านอุปสงค์) และของตลาดแรงงาน (ด้านอุปทาน) ที่ไม่สอดคล้อง กัน รวมทั้งการที่ไม่มีการจัดการเชิงระบบเพื่อการเข้าสู่ตลาดแรงงาน แนวทางการจัดช่วงเชื่อมต่อ (Transition) ของผู้เรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพหรือตลาดแรงงานจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลื่อนระดับ การดำเนินชีวิตจากสถานะหนึ่งไปสู่อีกสถานะหนึ่งอย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน ทั้งนี้กระบวนการนี้ต้องอาศัยการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ (Bridges, 2004) ผลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสำหรับการจัดช่วงเพื่อเชื่อมต่อสู่อาชีพของผู้เรียนมี ประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. หลักการและเป้าหมายหลักสำคัญการจัดช่วงเชื่อมต่อ สำหรับหลักการสำคัญเพื่อการวางแผนการจัดช่วงเชื่อมต่อ (Wehman, 2013) ประกอบด้วย (1) นโยบายและหลักการที่เกี่ยวข้อง เป็นการกำหนด กรอบการดำเนินงานและแนวทางการเชื่อมโยงผู้เรียนกับตลาดแรงงาน (2) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและติดตาม (3) กระบวนการวางแผนการจัดช่วงเชื่อมต่อ ซึ่งเป็นการวางแผน ขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสำรวจความต้องการ การเตรียมความพร้อม การให้

คำปรึกษาจนถึงการติดตามประเมินผล และ (4) แผนการจัดช่วงเชื่อมต่อเฉพาะบุคคล (Individual Transition Plan: ITP) จะเป็นการเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระบุจุดแข็งและความต้องการ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาและอาชีพที่เหมาะสม ทั้งนี้การวางแผนที่เข้มแข็งจะช่วยป้องกันภาวะการหลุดออกจากระบบ (Drop-out) และสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ระดับกระบวนการจัดช่วงเชื่อมต่อการสร้างความต่อเนื่องแห่งการเรียนรู้โดยกระบวนการจัดช่วงเชื่อมต่อ มิใช่เพียงการเปลี่ยนผ่านสถานะทางการศึกษา แต่คือกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับพลวัตของตลาดแรงงานตามแนวคิดของ Bridges (2004) การเปลี่ยนผ่านที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้น ใน 3 ระดับสำคัญ เริ่มตั้งแต่ (1) การเตรียมความพร้อมในระดับชั้นเรียนเพื่อลดความตึงเครียดเชิงจิตวิทยา (2) การจัดช่วงเชื่อมต่อระหว่างสถาบันที่ต้องอาศัยการถ่ายโอนข้อมูลอย่างเป็นระบบ และที่สำคัญที่สุด คือ (3) การเปลี่ยนผ่านสู่ตลาดแรงงาน (Transition to Labor Market) ซึ่งเป็นจุดหมายสำคัญในการสร้างความมั่นคงในวัยทำงาน (Bridgeland, Dilulio, & Morison, 2006) โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนในระบบ กศน. และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่จำเป็นต้องมีแผนสนับสนุนจากเครือข่ายภาคเอกชนและหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อให้สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้

3. องค์ประกอบและระบบการสนับสนุนเพื่อการจัดช่วงเชื่อมต่อ

3.1 องค์ประกอบเพื่อการจัดช่วงเชื่อมต่อ พบว่ามี 3 องค์ประกอบหลักที่สามารถนำมาปรับใช้และบูรณาการ (Hillage & Pollard, 1998) ดังนี้ (1) การเน้นสมรรถนะและทักษะผู้เรียน (Competency/Skill Model) โดยเน้นทักษะและความสามารถของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะและความสามารถของตนไปปรับใช้ตั้งแต่วันแรกของการเรียน (2) ระบบการสนับสนุนเชิงนิเวศ (Ecosystem Model) ที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อม การสร้างประสบการณ์ และการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน โรงเรียน และชุมชนเพื่อกระตุ้นทักษะและการปรับตัวของผู้เรียน และ (3) กลไกการเชื่อมโยง (Linked Environmental Model) เป็นการเชื่อมโยงครอบครัว โรงเรียน ผู้มีส่วนได้เสีย และตลาดแรงงานเข้าด้วยกัน โดยให้ความสำคัญกับการปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างทุกฝ่าย เพื่อสนับสนุนความสำเร็จของผู้เรียนในทุกช่วงการเปลี่ยนผ่าน

3.2 กลไกเชิงสถาบันและการรับรองสมรรถนะ (Institutional Mechanisms & Competency Certification) เพื่อให้การเชื่อมต่อมีประสิทธิภาพ สร้างความน่าเชื่อถือโดยผ่านกลไกการสนับสนุน ดังนี้ (1) การสอบเทียบสมรรถนะ (Competency Certification) สร้างมาตรฐานการประเมินทักษะ เพื่อกำหนดระดับค่าตอบแทนและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน (2) การสร้างความร่วมมือแบบรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา (Triple Helix) จะช่วยให้ผู้เรียนและหน่วยการศึกษาเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยผ่านผู้เชี่ยวชาญจากภาคเอกชน และ (3) การสร้างทางเลือกให้ผู้เรียนหรือแนวคิดการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น (Flexible Pathways) เพื่อให้

เกียรติขจร ไชยรัตน์, พรประเสริฐ ทิพย์เสวต, และปิยะ เพชรสงค์

ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนสายการเรียนรู้ได้ตามความถนัด ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการผลิตแรงงานที่ไม่มีความสุข และไม่ตรงตามความต้องการของตลาด

ภายใต้หลักการวางแผนรายบุคคลและระบบสนับสนุนเชิงนิเวศ (Individualized & Ecosystem Approach) หัวใจของข้อเสนอ คือ การขับเคลื่อนผ่านแผนการจัดช่วงเชื่อมต่อบุคคล (ITP) และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individual Education Plan: IEP) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจุดแข็งและตอบสนองความต้องการรายบุคคล (Individual Agency) แผนดังกล่าวต้องตั้งอยู่บนหลักการมีส่วนร่วม (Wehman, 2013) โดยมีระบบสนับสนุนเชิงนิเวศที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และตลาดแรงงาน (Hillage & Pollard, 1998) กระบวนการนี้มุ่งเน้นเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ การสนับสนุนการดำรงชีวิตส่วนบุคคล การวางแผนอนาคตเชิงบวกของครอบครัว และการหนุนเสริมศักยภาพสูงสุดของผู้เรียน เพื่อให้แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) นำไปสู่การจ้างงานจริงในระดับพื้นที่ ซึ่งกลไกภายใต้ระบบนิเวศนี้เป็น การสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สำคัญให้กับผู้เรียนกลุ่มเปราะบาง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสทางอาชีพและเปลี่ยนจากสวัสดิการสงเคราะห์เป็นการสร้างผลิตภาพแรงงาน (Labor Productivity) ที่ยั่งยืน

4. ขั้นตอนการจัดช่วงเชื่อมต่สู่อชีพ

เป้าหมายหลักของการจัดช่วงเชื่อมต่สู่อชีพ คือ การเพิ่มความพร้อมของผู้เรียนให้เป็น แรงงานมีฝีมือ (Skill Workforce) สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่และระดับประเทศ ใช้กรอบการทำงานเชิงบูรณาการ (Integrated Multi-stakeholder Approach) โดยผสมมุมมองด้านทักษะผู้เรียน สิ่งแวดล้อม และเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคธุรกิจ ตามแนวทางทฤษฎีด้านการพัฒนาเชิงนิเวศของ Bronfenbrenner (1994) และแนวทางการจัดช่วงเชื่อมต่อของ Kohler and Field (2003) แบ่งเป็น 7 ขั้นตอนหลัก (Phases) พร้อมกิจกรรมสำคัญ เครื่องมือ และผู้รับผิดชอบโดยสรุปดังนี้

4.1 ระยะเตรียมการและสำรวจ

ระยะเตรียมการและสำรวจ เน้นการวางแผนนโยบายระดับจังหวัดและการสำรวจตลาดแรงงาน (Labor Market Scan) เพื่อจับคู่ศักยภาพผู้เรียนกับความต้องการของอุตสาหกรรมในพื้นที่ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมระบบและนโยบาย (System & Policy Preparation) เน้นการวางรากฐานด้านนโยบาย การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนระดับอำเภอและจังหวัด โดยมีตัวแทนจากโรงเรียน ราชประชานุเคราะห์ สำนักงาน กศน. สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน และผู้ประกอบการท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการฝึกงาน การรับรองสมรรถนะ รวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดระดับระบบ

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจความต้องการและการประเมินผู้เรียน (Labor Market Scan & Individual Assessment) เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลความต้องการแรงงานจากภาคอุตสาหกรรมและท้องถิ่นกับศักยภาพผู้เรียนแต่ละคน โดยการทำการประเมินความต้องการแรงงาน (Labor Market Needs Assessment)

เพื่อรวบรวมความต้องการทักษะและแนวโน้มอุตสาหกรรม รวมถึงการประเมินรายบุคคล (Transition Individual Assessment) เพื่อวัดทักษะ ความสนใจอาชีพ และข้อจำกัดด้านสังคม/ครอบครัว พร้อมสร้างฐานข้อมูลผู้เรียนที่อัปเดตได้ตลอดเวลา (Test et al., 2009)

4.2 ระยะออกแบบและพัฒนา

ระยะออกแบบและพัฒนา เน้นการจัดทำแผนเชื่อมต่อเฉพาะบุคคล (ITP) ที่วัดผลได้จริง และใช้การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-based Training: CBT) บูรณาการกับการฝึกงานในสถานประกอบการ (Work Integrated Learning: WIL) ใช้โมเดล WIL เพื่อสร้างประสบการณ์จริง และยกระดับด้วยการรับรองจากภาคอุตสาหกรรม ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบแผนช่วงเชื่อมต่อเฉพาะบุคคลที่ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร และมีเป้าหมายวัดผลได้ ระบุเป้าหมายระยะสั้น กลาง และระยะยาว กิจกรรมที่ต้องทำ ทรัพยากรที่ต้องการ และผู้รับผิดชอบ รวมถึงการลงนามร่วมของผู้ปกครอง ครูแนะแนว และผู้ประสานงานท้องถิ่น เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วม

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาทักษะเชิงสมรรถนะ (Competency Development) เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานจริง เช่น การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ การบูรณาการกับการฝึกงานในสถานประกอบการ (WIL) การฝึกงาน โครงการเรียนร่วม และโครงการประกอบธุรกิจจำลอง รวมถึงโปรแกรมพัฒนาผู้สอนหรือผู้ฝึกให้ใช้เทคโนโลยีการสอนสมัยใหม่ เป็นต้น

4.3 ระยะรับรองและติดตั้งระบบ

ระยะรับรองและติดตั้งระบบ เป็นขั้นตอนสำคัญในการสนับสนุนของระบบและกลไกทางสังคมที่เกี่ยวข้อง (Social Support) กล่าวคือ

ขั้นตอนที่ 5 การรับรองสมรรถนะและคุณสมบัติ (Certification & Credentialing) เพื่อยกระดับความน่าเชื่อถือของผู้เรียนต่อผู้ประกอบการ โดยจัดสอบเทียบสมรรถนะและจัดทำแฟ้มสะสมผลงานและการรับรองวิทยฐานะดิจิทัล (Portfolio & Digital Badges) พร้อมรับรองร่วมจากภาคอุตสาหกรรม

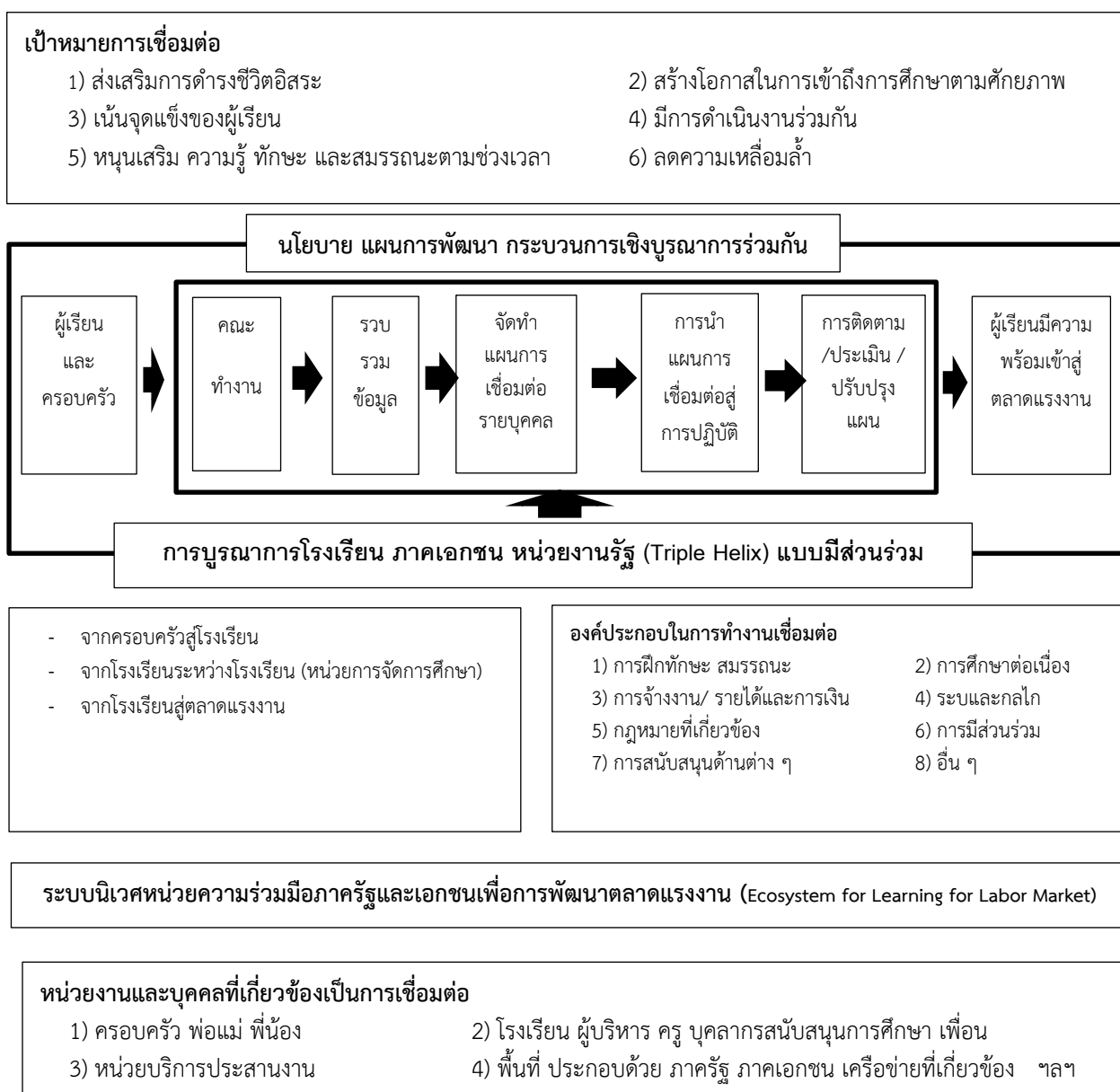
ขั้นตอนที่ 6 การจัดหางานและเข้าสู่ตลาดแรงงาน (Placement & Onboarding) เป็นการเชื่อมต่อผู้เรียนกับตำแหน่งงานที่เหมาะสม จัดโปรแกรมการติดตาม (Mentoring) และมาตรการสนับสนุนทางสังคม เช่น การให้คำปรึกษา เพื่อเพิ่มอัตราการคงอยู่ในงาน

4.4 ระยะประเมินผล

ขั้นตอนที่ 7 การติดตาม ประเมินผล และปรับปรุง (Monitoring, Evaluation & Continuous Improvement) เป็นระบบติดตามโดยมีตัวชี้วัดสำคัญเพื่อการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators) เช่น อัตราการได้งาน รายได้เฉลี่ยหลังจบ อัตราการคงอยู่ในงาน และความพึงพอใจของนายจ้าง สำหรับตัวชี้วัดความสำเร็จ ประกอบด้วย ร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำภายใน 6 เดือน (Placement Rate) ร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการสอบเทียบสมรรถนะ (Certification Rate)

เกียรติขจร ไชยรัตน์, พรประเสริฐ ทิพย์เสวต, และปิยะ เพชรสงค์

ความพึงพอใจนายจ้างต่อคุณภาพผู้ทำงาน (Employer Satisfaction) ร้อยละผู้สำเร็จการศึกษาที่ยังทำงานในตำแหน่งเดิมหลัง 12 เดือน (Retention Rate) ร้อยละการเพิ่มรายได้เฉลี่ย (Income Uplift) ดัชนีรวมจากการประเมินทักษะก่อนและหลังโปรแกรมหรือดัชนีความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนผ่าน (Transition Readiness Index) (OECD, 2019; World Economic Forum, 2020) พร้อมนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงหลักสูตรและมาตรการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 กรอบรูปแบบและกระบวนการการจัดช่วงเชื่อมต่อทางการศึกษาสู่อาชีพ

โดยภาพรวมกรอบแนวคิดของรูปแบบการจัดช่วงเชื่อมต่อทางการศึกษาสู่อาชีพ ซึ่งผู้วิจัยได้นำงานของสมพร หวานเสร็จ (2556) มาปรับและเติมเต็มในส่วนที่เป็นระบบนิเวศการเปลี่ยนผ่านที่ทั่วถึงและครอบคลุม (Inclusive Transition Ecosystem) ดังภาพที่ 2 โดยเพิ่มมุมมองจากเดิมที่เน้นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนเพียงฝ่ายเดียวมาเป็นการเตรียมความพร้อมที่ครอบคลุมของตลาดแรงงานทั้งระบบ รวมทั้งภาคสังคมไปพร้อมกันภายใต้ขั้นตอนการดำเนินการทั้ง 3 ระยะ และ 7 ขั้นตอน บทบาทผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ ทั้งสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ประเมินและจัดทำ ITP สถานประกอบการผู้ให้ข้อมูลและรับรองสมรรถนะหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนมาตรการฝึกอบรมและนโยบายส่งเสริมการจ้างงาน ชุมชนและครอบครัวให้การสนับสนุนเชิงสังคม หน่วยงานวิจัยและ/หรือสถาบันการศึกษา ออกแบบเครื่องมือและติดตามผลเชิงวิชาการ ภายใต้กลไกการร่วมมือแบบ Triple-helix และเป็นการทำงานแบบเครือข่ายเพื่อสร้างผลลัพธ์เชิงระบบ การมีแนวนโยบายที่ชัดเจนก็เพื่อให้โปรแกรมมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ สร้างโอกาสและความเท่าเทียมในอนาคตต่อระดับพื้นที่และสามารถเป็นแนวทางการขยายไปสู่ระดับประเทศ

การนำกลไกการขับเคลื่อนผ่าน “เครือข่ายสถานศึกษา ภาครัฐ ชุมชน และอุตสาหกรรม” เพื่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานในพื้นที่ที่จะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยการบูรณาการเชิงพื้นที่ (Area-based Development) โดยมีโรงเรียนราชประชานุเคราะห์และ/หรือการศึกษาระบบ กศน. ต้องเปลี่ยนจากการสอนวิชาชีพพื้นฐาน เป็นการสอนวิชาชีพที่อิงตาม “จุดเด่นของพื้นที่” (Local Assets) เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยเทคโนโลยี หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีการปรับหลักสูตรอย่างรวดเร็วให้ทันกับเทคโนโลยีที่ทันกับความต้องการตลาดแรงงาน (Wehman, 2013; World Bank, 2020; Schwab, 2016) มีการเชื่อมโยงที่สำคัญ คือ การสร้างความร่วมมือกับหอการค้าจังหวัดหรือสภาอุตสาหกรรมในพื้นที่ เพื่อทำข้อตกลงจ้างงาน (MOU) และการฝึกงานที่นำไปสู่การจ้างงานจริง (Guaranteed Employment) ข้อเสนอแนะจึงเป็นข้อเสนอทั้งเชิงยุทธศาสตร์ นโยบาย และกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจระดับพื้นที่ที่มุ่งสร้างความเท่าเทียมและลดภาระสวัสดิการภาครัฐ ผ่านการลงทุนร่วมระหว่างรัฐและเอกชน (Public-private Partnership) เพื่อให้ผู้เรียนกลุ่มเปราะบางในนครศรีธรรมราชมีความพร้อมในระบบเศรษฐกิจ และให้จังหวัดนครศรีธรรมราชมีระบบการผลิตแรงงานที่คล่องตัว (Agile Workforce) สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและพลวัตของตลาดแรงงานโลก (Schwab, 2016)

การวิเคราะห์การจัดช่วงเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงาน: มุมมองเชิงสถาบันและกลไกที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์เชิงสถาบันและกลไกที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดช่วงเชื่อมต่อเพื่อพัฒนาผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงานในบริบทของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 และสถานศึกษาการศึกษานอกระบบ (กศน.) จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ไม่ได้เป็นเพียง “กระบวนการจัดการศึกษา” เท่านั้น แต่ยังสะท้อนบทบาทเชิงสถาบันของหน่วยทางเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองระหว่างรัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และตลาดแรงงาน กล่าวคือ การเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงานจำเป็นต้องมองว่าเป็นกลไกการผลิตแรงงาน (Labor Production System) ที่ดำเนินไปภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายรัฐ และผลประโยชน์ของภาคธุรกิจ ซึ่งล้วนมีผลต่อ

เกียรติขจร ไชยรัตน์, พรประเสริฐ ทิพย์เสวต, และปิยะ เพชรสงค์

การออกแบบทักษะ ความต้องการแรงงาน และโอกาสในการเข้าถึงงานของผู้เรียน โดยมีลักษณะสำคัญเพื่อการพิจารณา ดังนี้

1. โครงสร้างเศรษฐกิจระดับมหภาคและอำนาจนโยบายรัฐ รัฐทำหน้าที่เป็น “ผู้กำกับ” (Regulator) และกำหนดทิศทางของแรงงานผ่านนโยบายพัฒนาทักษะ แผนยุทธศาสตร์ชาติ และโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อเนื้อหาและเป้าหมายของแผนช่วงเชื่อมต่อ เช่น การกำหนดให้ทักษะดิจิทัล ภาษา และสมรรถนะอาชีพเฉพาะทาง เป็นทักษะที่ต้องพัฒนา ในขณะที่เศรษฐกิจไทยขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรมบริการ การท่องเที่ยว เกษตรแปรรูป และดิจิทัล ส่งผลให้สถานศึกษาต้องผลิตแรงงานให้ตรงกับความต้องการเชิงโครงสร้าง (Structural Demands) เหล่านี้ ดังนั้น การวางแผนการเชื่อมต่อเข้าสู่อาชีพจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงนโยบาย (Policy Instrument) ที่ทำให้แรงงานรุ่นใหม่เข้าไปเติมเต็มตลาดแรงงานได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทภาคเอกชนในฐานะผู้มีอำนาจเชิงตลาดและการกำหนดทักษะ ด้วยเหตุที่ภาคธุรกิจเป็นผู้กำหนด ทักษะที่ตลาดต้องการและมีอำนาจต่อรองสูงในโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยม (Market-driven Economy) การจัดทำ การประเมินความต้องการของตลาดแรงงาน (Labor Market Needs Assessment) และให้ผู้ประกอบการร่วมออกแบบหลักสูตรหรือกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการ ตลาดกำกับการศึกษา (Market Regulated Education) ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นทั่วโลก (European Commission, 2020) ในแง่มุมนี้การจัดช่วงเชื่อมต่อจึงไม่ใช่เพียงการเตรียมทักษะ แต่เป็นการปรับบทบาทการศึกษาให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของภาคธุรกิจ โดยเฉพาะในบริบทการพัฒนาที่ธุรกิจภาคอุตสาหกรรมการผลิต การบริการ และธุรกิจท้องถิ่น รวมทั้งอุตสาหกรรมในอนาคตมีความต้องการแรงงานทักษะกลางและทักษะเฉพาะทางสูง

3. ระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบการโรงเรียน ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐ (Triple Helix) การบูรณาการโรงเรียน ภาคเอกชน หน่วยงานรัฐ เป็นกระบวนการสะท้อนลักษณะโครงสร้างแบบเครือข่าย (Network Governance) ตามแนวคิด Triple Helix (Etzkowit & Leydesdorff, 2000) ที่อธิบายว่าอำนาจไม่ได้อยู่ที่รัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่กระจายอยู่ในเครือข่ายร่วมมือที่มีผลต่อการพัฒนานโยบายและการผลิตแรงงาน การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการระดับจังหวัดและอำเภอ การร่วมออกแบบหลักสูตร การประเมินสมรรถนะโดยผู้ประกอบการ และการกำหนดตัวชี้วัดร่วม เป็นตัวอย่างของการกำกับดูแลหลายฝ่าย (Multi-stakeholder Governance) ที่สะท้อนการถ่วงดุลอำนาจเชิงเศรษฐกิจการเมือง

4. ความเหลื่อมล้ำและการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ ผู้เรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์และระบบ กศน. มักมาจากครอบครัวรายได้ต่ำหรือกลุ่มเปราะบาง ซึ่งอยู่ในโครงสร้างเศรษฐกิจที่เสียเปรียบอยู่แล้ว ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ การเข้าถึงทุน หรือเครือข่ายทางสังคม ล้วนเป็นปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จในการเข้าสู่แรงงาน (Wehman, 2013) ดังนั้น มาตรการเชิงสังคม เช่น การแนะแนว การมีพี่เลี้ยง และการติดตาม

หลังมีงาน จึงเป็นกลไกเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำ เพื่อให้ตลาดแรงงานเปิดกว้างและครอบคลุมมากขึ้น (Inclusive Labor Market) ไม่ใช่เพียงแข่งขันตามกลไกตลาดอย่างเดียว

5. ตลาดแรงงานระดับจุลภาคและระดับมหภาคและกลไกการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่ตลาดการแข่งขันของผู้เรียน การเตรียมผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงานถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้านและเป็นระบบ โดยเฉพาะสำหรับนักเรียน กศน. และนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านความสามารถ ความสนใจ และสภาพแวดล้อมทางสังคม การออกแบบกระบวนการจัดช่วงเชื่อมต่อ (Transition Process) จึงจำเป็นต้องอิงกับทั้ง บริบทระดับจุลภาค (Micro-level) ของผู้เรียนแต่ละคน และบริบทระดับมหภาค (Macro-level) ของตลาดแรงงานและนโยบายพัฒนากำลังคน

ในระดับจุลภาค การเตรียมผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงานเริ่มจากการประเมินศักยภาพและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งทักษะเชิงอาชีพ ทักษะดิจิทัล ความสามารถด้านภาษา และทักษะทางสังคม เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร และการแก้ปัญหา (Kohler et al., 2016; Test et al., 2009) การสร้างแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการเชื่อมต่อนสู่อาชีพ (ITP) จึงมีความสำคัญในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และแนวทางพัฒนาทักษะที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและโอกาสในตลาดแรงงาน นอกจากนี้ การเสริมสร้างความมั่นใจและการให้คำปรึกษาเชิงจิตสังคม ยังช่วยลดความกังวลในการเข้าสู่สังคมและสร้างแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ (Wehmeyer & Shogren, 2017) ในขณะเดียวกัน ผู้เรียนในฐานะที่จะเป็นแรงงาน (Labor Agents) ที่ต้องแข่งขันในตลาดแรงงานสามารถส่งสัญญาณคุณลักษณะของตนเองผ่านสัญญาณ (Signals) บางประการ เช่น ประกาศนียบัตรและการรับรองสมรรถนะ หรือแฟ้มสะสมผลงาน หรือการรับรองวิทยฐานะดิจิทัล (Digital Badges)

การมีระบบและกลไกเพื่อการรับรองสมรรถนะผ่านการสอบและการออกไปประกาศนียบัตรช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของผู้เรียนในสายตาผู้ประกอบการ และสนับสนุนให้เกิดการจ้างงานที่สอดคล้องกับทักษะจริง และการมีระบบติดตามผลและการประเมินอย่างต่อเนื่องยังช่วยให้สามารถปรับปรุงหลักสูตรและแผนการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ทำให้กระบวนการนี้ไม่เพียงตอบโจทย์ผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังสร้างแรงงานที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการในระดับพื้นที่และระดับชาติ (Kohler & Field, 2003) ที่แสดงถึงความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ทั้งนี้ แรงงานในตลาดที่มีการแข่งขัน (Competitive Labor Market) เมื่อผู้เรียนมีความพร้อม ทราบถึงจุดแข็งในตนเองมากขึ้น และมีการรับรู้ทักษะของตนชัดเจน ทำให้สามารถสื่อสารคุณค่าต่อตลาดแรงงานหรือสถานประกอบการได้ (Pianta & Kraft-Sayre, 2003) ดังนั้น ระบบ ITP การประเมินรายบุคคล และการฝึกงาน จึงเป็นกลไกสร้างมูลค่าเพิ่มของทุนมนุษย์ (Value add in Human Capital) ในระดับบุคคล และทำให้ผู้เรียนสามารถต่อรองภายในตลาดได้ดีขึ้น

ในขณะที่ระดับมหภาค กระบวนการนี้เชื่อมโยงกับความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่และนโยบายของรัฐ โดยต้องประเมินความต้องการแรงงานของสถานประกอบการทั้งในภาคอุตสาหกรรมและ

เกียรติขจร ไชยรัตน์, พรประเสริฐ ทิพย์เสวต, และปิยะ เพชรสงค์

บริการ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่ตรงกับความต้องการจริง รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน และกระทรวงแรงงาน เพื่อสนับสนุนหลักสูตรฝึกอบรม การรับรองสมรรถนะ และการจัดหางาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560; กระทรวงแรงงาน, 2566) การฝึกปฏิบัติจริง (Work-integrated Learning) เช่น การฝึกงาน การทำโครงการจำลองธุรกิจ หรือการมีส่วนร่วมในโครงการสาธารณะ เป็นวิธีการสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสัมผัสประสบการณ์จริงและเชื่อมโยงทักษะกับความต้องการตลาดแรงงาน

เมื่อพิจารณามุมมองร่วมกันระหว่างระดับจุลภาคและมหภาคที่มีความเชื่อมโยงกันเห็นได้ว่า ปัญหาในระดับบุคคล เช่น การขาดทักษะพื้นฐาน ความไม่มั่นใจ การขาดข้อมูลอาชีพ ส่งผลต่อคุณภาพแรงงานในระดับมหภาค ขณะเดียวกัน โครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ และระบบการศึกษาระดับประเทศส่งผลย้อนกลับมายังแรงงานรายบุคคล ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสทางอาชีพที่มีคุณภาพ ในขณะที่ความต้องการพัฒนาแรงงานเป็นนโยบายเชิงนโยบายที่มีหลายสถาบันเกี่ยวข้องสะท้อนระบบเศรษฐกิจการเมืองของการเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงาน ประกอบด้วย (1) อำนาจของรัฐในการกำหนดทิศทางแรงงาน (2) อำนาจของตลาดที่กำหนดทักษะและตำแหน่งงาน (3) การถ่วงดุลอำนาจผ่านความร่วมมือแบบรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา (Triple Helix) และ (4) การพยายามลดความเหลื่อมล้ำเพื่อสร้างตลาดแรงงานที่ครอบคลุมมากขึ้น

ดังนั้น การจัดช่วงเชื่อมต่อทั้งระบบไม่ได้เป็นเพียงงานพัฒนาผู้เรียนหรืองานของสถาบันการศึกษา แต่เป็น “นโยบายเศรษฐกิจการเมืองระดับพื้นที่” ที่เป็นกระบวนการแบบบูรณาการ (Integrated Approach) ขับเคลื่อนผ่านสถานศึกษา ตลาดแรงงาน และกลไกที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครือข่ายสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของแรงงานคุณภาพในพื้นที่ (Etzkowitz & Leydesdorff, 2000; Kohler et al., 2016) เป็นพื้นที่ต่อรองของผู้เรียนในการสร้างอนาคตทางเศรษฐกิจของตนเองภายใต้โครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำกับพวกเขาอยู่เพื่อสร้างแรงงานที่ตอบโจทย์นโยบายรัฐและตลาดในเวลาเดียวกัน และเป็นเครื่องมือในการตอบโจทย์วัตถุประสงค์เชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน การรองรับเศรษฐกิจดิจิทัล การลดอัตราว่างงาน การลดภาระรัฐด้านสวัสดิการ และการส่งเสริมเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่สำคัญ พบว่า ผู้เรียนกลุ่มเปราะบางในระบบ กศน. และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ มีความไม่มั่นใจเชิงจิตวิทยา ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ขณะเดียวกันความไม่สอดคล้องระหว่างการผลิตแรงงานกับความต้องการจริงของตลาดแรงงานในพื้นที่นครศรีธรรมราชและภาคใต้ไม่ได้เกิดจากความไม่พร้อมของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลมาจากโครงสร้างเศรษฐกิจทวิลักษณ์ (Dual

Economy) ที่ยังคงพึ่งพาภาคเกษตรและบริการมูลค่าต่ำ ทำให้แรงงานทักษะสูงไม่มีตำแหน่งงานรองรับเพียงพอในท้องถิ่น ขณะเดียวกันระบบการศึกษายังมีความไม่สมดุลระหว่างสายสามัญและสายอาชีพ ทำให้จำนวนผู้เรียนสายอาชีพน้อยกว่าความต้องการของอุตสาหกรรมทั่วประเทศ ตลาดแรงงานไทยเผชิญกับภาวะปริญญาเพื่อแต่ทักษะขาด (Degree Inflation) หรือเกิดภาวะวุฒิเกินทักษะ (Over-education) โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กจบใหม่ที่ขาดทักษะปฏิบัติงานจริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) และสอดคล้องกับข้อค้นพบของ UNESCO (2016) และ International Labour Organization (2018) ที่ชี้ว่าค่านิยมด้านการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการเลือกเส้นทางอาชีพ และอาจทำให้สังคมขาดแคลนแรงงานทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ในขณะทำงานของ Maclean, Jagannathan, & Sarvi (2015) ศึกษากลุ่มประเทศภูมิภาคอาเซียนพบข้อสังเกตที่ต่างออกไป คือ ในพื้นที่ที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทความต้องการทักษะดิจิทัลไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อการเข้าสู่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง (High-tech) เสมอไป แต่เป็นการใช้เพื่อความอยู่รอดในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Digital Survival) เช่น การค้าออนไลน์และการเข้าถึงสวัสดิการรัฐ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแรงงานกลุ่มเปราะบางที่แตกต่างจากกลุ่มแรงงานในเขตเมืองใหญ่

สำหรับประเด็นปัจจัยเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากรและข้อจำกัดเชิงพื้นที่ส่งผลโดยตรงต่อความต้องการและอุปทานแรงงานในภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ การเข้าสู่สังคมสูงวัยและจำนวนแรงงานลดลงทำให้สัดส่วนแรงงานวัยทำงานลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานในหลายอุตสาหกรรม (กระทรวงแรงงาน, 2566) ปรากฏการณ์นี้ทำให้ภาคธุรกิจต้องเผชิญกับต้นทุนแรงงานที่สูงขึ้นและต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มเดียวกับหลายประเทศในเอเชียที่เผชิญปัญหาโครงสร้างประชากรเช่นเดียวกัน (OECD, 2021) ดังที่งานของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2567) ชี้ว่าภาคบริการและเกษตรแปรรูปในภาคใต้จะเผชิญภาวะวิกฤตแรงงานในอนาคต ในขณะที่โครงสร้างเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ยังเน้นแรงงานเข้มข้น (Labor-intensive) หลายพื้นที่ยังคงพึ่งพาภาคเกษตรและบริการดั้งเดิมซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมากแต่ให้มูลค่าเพิ่มต่ำ ส่งผลให้แรงงานมีรายได้ต่ำและไม่มีแรงจูงใจพัฒนาทักษะหรือย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแรงงานในอุตสาหกรรมการผลิตและบริการยุคใหม่ (ADB, 2021) ขณะเดียวกันผลการศึกษาของกุลล สุทธธาดา และสุริยาพร จันทรเจริญ (2557) ประเด็นที่ว่าการศึกษาแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จะไม่เป็นเพียงทางเลือกชั่วคราว แต่จะกลายเป็น “โครงสร้างถาวร” ในอุตสาหกรรมมูลค่าต่ำ (Low Value-added) ซึ่งส่งผลกระทบย้อนกลับทำให้แรงงานไทยในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนเปราะบาง คือ ผู้เรียน กศน. และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ มีโอกาสถูกผลักดันให้ต้องออกไปประกอบอาชีพอิสระมากขึ้น เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันด้านค่าจ้างกับแรงงานต่างด้าวในระบบจ้างงานเดิมได้ ซึ่งประเด็นที่กล่าวมาจะเพิ่มความซับซ้อนในการแก้ปัญหาของแรงงานและตลาดแรงงานต่อไปในอนาคต

สำหรับประเด็นช่องว่างด้านสมรรถนะและทักษะที่ยังไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สถานประกอบการสะท้อนความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรกล่าวคือ หลักสูตรจำนวนมากยังไม่ตอบโจทย์

ความต้องการแรงงานสมัยใหม่ โดยเฉพาะด้านหุ่นยนต์ ระบบอัตโนมัติ และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในเศรษฐกิจยุคใหม่ (OECD, 2021) ภาคเอกชนจึงต้องการให้สถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมออกแบบหลักสูตรและทำงานร่วมกันในลักษณะการบูรณาการเชิงระบบ เพื่อผลิตแรงงานที่มีคุณภาพสูง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ World Economic Forum (2020) ที่ชี้ว่าการพัฒนาทักษะใหม่ (Reskilling) และทักษะยกระดับ (Upskilling) เป็นสิ่งจำเป็นต่อแรงงานรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางทางการศึกษา เช่น ผู้เรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบที่มีข้อจำกัดด้านโอกาสการเรียนรู้และทักษะพื้นฐาน ซึ่งผลการวิจัยนี้เสนอระบบการจัดช่วงเชื่อมต่อในพื้นที่ ที่มีได้เป็นเพียงเรื่องการแนะแนวอาชีพหรือการสอนทักษะเท่านั้น แต่เป็นประเด็นที่แสดงภาพของโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และอำนาจหน้าที่ ที่สามารถกำหนดเส้นทางชีวิตแรงงานที่ต้องมีการสนับสนุนเชิงนโยบายและกลไกสถาบันที่เข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจของแรงงาน

กรอบข้อเสนอนโยบายการจัดช่วงเชื่อมต่อสู่อาชีพ ของ Kohler (1993) และ Test et al. (2009) ที่ชี้ว่าการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานต้องอาศัย การวางแผนรายบุคคล การสนับสนุนจากครอบครัว ความร่วมมือของภาคเอกชน การฝึกประสบการณ์จริง ผ่านกระบวนการจัดช่วงเชื่อมต่อสู่อาชีพ 7 ขั้นตอนสำคัญ ขณะเดียวกัน พบว่า กระบวนการจัดเชื่อมต่อง่ายกว่ามิได้เกิดขึ้นอย่างเสรีหรือดำเนินไปตามความสามารถของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลลัพธ์ของเงื่อนไขเชิงโครงสร้างในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองซึ่งมีอิทธิพลและกำกับทิศทางของตลาดแรงงาน กล่าวคือ

ในระดับพื้นที่ โครงสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นและอุปสงค์แรงงาน เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่พึ่งพาอุตสาหกรรมฐานทรัพยากร เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน การแปรรูปสินค้าเกษตร และระบบขนส่งโลจิสติกส์ ส่งผลให้ความต้องการแรงงานมีความเฉพาะเจาะจงและจำกัดอยู่ในบางสาขา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนจำนวนมากเลือกเส้นทางอาชีพที่สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจเดิมมากกว่าความสนใจของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ Peck (2016) ที่ชี้ว่า ตลาดแรงงานไม่ได้เป็นพื้นที่ของ “ทางเลือกส่วนบุคคล” แต่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างอุปสงค์แรงงานที่สะท้อนความต้องการของธุรกิจในพื้นที่ อันเป็นเงื่อนไขที่บีบให้กำลังแรงงานต้องปรับตัวมากกว่าที่ตลาดจะปรับให้สอดคล้องกับแรงงาน

ในมิติของอำนาจของผู้ประกอบการและความเปราะบางของแรงงานเยาวชน ผลการศึกษายังพบว่าผู้เรียน กศน. และนักเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษาเคราะห์ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง จึงมีอำนาจต่อรองต่ำในตลาดแรงงาน ต้องยอมรับงานที่มีค่าตอบแทนน้อยหรือมีความเสี่ยงสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ Standing (2011) ซึ่งอธิบายว่ากลุ่มแรงงานที่ขาดความมั่นคงในอาชีพและไม่มีทุนทางสังคมสนับสนุนมักตกอยู่ภายใต้โครงสร้างที่ไม่เอื้อให้พัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน

อีกด้านหนึ่ง บทบาทรัฐและนโยบายด้านกำลังแรงงาน ผลการศึกษา พบว่า การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานด้านแรงงาน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น และสถานศึกษา ยังมีลักษณะเป็น “ความร่วมมือเฉพาะกิจ”

มากกว่ากลไกที่ยั่งยืน ทั้งที่ประเทศไทยมีนโยบายระดับชาติเกี่ยวกับการพัฒนากำลังแรงงานที่ชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12-13 สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่านโยบายจากส่วนกลางยังไม่สามารถถ่ายทอดลงสู่ระดับปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาทุนทางสังคมและความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง ตามแนวคิดทุนทางสังคมของ Bourdieu (1986) และ Coleman (1988) ที่ชี้ว่าทุนทางสังคมทำหน้าที่เป็นทรัพยากรที่เสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และยังเป็นตัวกำหนดระดับความเปราะบางของแรงงานในการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอีกด้วย ผลการวิจัยได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญประการหนึ่งของ “ทุนทางสังคม” ในการเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้เรียนที่มีเครือข่ายชุมชน ครอบครัวหรือเครือข่ายที่สามารถสนับสนุนหรือสร้างโอกาสในการเข้าสู่อาชีพได้เปรียบกว่า ในขณะที่ผู้เรียนกลุ่มขาดโอกาสมักเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บัณฑิตพงศ์ วงศ์นาศรี (2559) และศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (2564) เกี่ยวกับแรงงานคืนถิ่น มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ “ทุนทางสังคมเชิงเครือข่ายหรือเครือข่าย” มีอิทธิพลสูงกว่าระบบแนะแนวของรัฐ (Institutional Guidance) โดยผู้เรียนมักได้รับโอกาสงานผ่านการแนะนำของคนในชุมชน มากกว่าการจัดหางานผ่านระบบราชการ ทั้งนี้ทุนทางสังคมเชิงเครือข่าย และความต้องการที่ดินของแรงงานภาคใต้แม้จะเป็นทั้งข้อจำกัดและโอกาส แต่หากกระบวนการศึกษาสามารถสร้างระบบนิเวศการจ้างงานผ่านโมเดลกระบวนการจัดช่วงเชื่อมต่อ (Transition Process) โดยดึงเอาเครือข่ายสังคมหรือชุมชน ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่สถานประกอบการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกจะเป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่สำคัญและแตกต่างจากงานวิจัยอื่นในระดับมหภาค

แม้ว่าผลการวิจัยชี้ให้เห็นในบริบทไทยยังขาดระบบสนับสนุนแบบบูรณาการ และความไม่สอดคล้องเชิงโครงสร้างระหว่างการศึกษา ทักษะแรงงานในตลาดงาน ทั้งนี้ปัญหาแรงงานในพื้นที่ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของการขาดทักษะ แต่เป็นผลผลิตของโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นที่ที่ยังไม่เอื้อต่อแรงงานคุณภาพ แต่โมเดลการจัดช่วงเชื่อมต่อที่นำเสนอนี้เป็นกรอบการนำเสนอเฉพาะจุดในบริบทพื้นที่ (Context-specific) มากกว่านโยบายภาพรวมจากส่วนกลาง ซึ่งมักมองข้ามมิติด้านทุนทางสังคมและความต้องการที่ดินของแรงงานภาคใต้ การจัดช่วงเชื่อมต่อสู่อาชีพที่เป็นระบบ เป็นรายบุคคล และมีผู้เกี่ยวข้องร่วมกันหลายฝ่าย จึงเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ หากจะมีการบูรณาการเพื่อเพิ่มโอกาสที่ผู้เรียนจะกลายเป็นแรงงานที่มีผลิตภาพสูง และยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จะสามารถช่วยให้ผู้เรียนทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษามีความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผลการศึกษาสະท้อนให้เห็นว่า ระบบการจัดช่วงเชื่อมต่อการศึกษาลดแรงงานจำเป็นต้องได้รับการออกแบบและพัฒนาอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งเน้นทักษะแห่งอนาคต (Future Skills) และการผลิตแรงงานสมรรถนะสูง งานวิจัยนี้นำเสนอข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 คือ วิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานและความต้องการของตลาดแรงงานของนักเรียนการศึกษานอกระบบและนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อกำหนดแนวทางการจัดช่วงเชื่อมต่อการเข้าสู่อาชีพนั้น ข้อเสนออยู่บนฐานแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะ (Competency Development) กล่าวคือ

1. การพัฒนาความพร้อมผู้เรียนก่อนออกสู่ตลาดแรงงานอย่างเป็นระบบ สถาบันการศึกษาควรจัดกิจกรรมทักษะอาชีพและทักษะชีวิตให้มีความต่อเนื่องมากขึ้น โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริงในอุตสาหกรรม เพิ่มชั่วโมงเรียนที่เกี่ยวข้องกับทักษะอาชีพ โดยการเสริมทักษะ Soft Skills ควบคู่กับ Hard Skills ทักษะด้านการปรับตัว การแก้ปัญหา และการสื่อสาร การจัดกิจกรรมกลุ่ม ฝึกคิด วิเคราะห์ และจำลองสถานการณ์การทำงาน ซึ่งจะช่วยลดอุปสรรคเมื่อเข้าสู่สถานประกอบการจริง และมีการสร้างระบบการประเมินสมรรถนะผู้เรียนด้วยการสอบเทียบสมรรถนะ (Competency Certified Skill) เพื่อยืนยันศักยภาพของผู้เรียนตามทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ และแสดงทักษะจริง (Skill Signals) เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับผู้เรียนที่ขาดทุนทางสังคม มีการสนับสนุนการเรียนรู้ทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ (Demand-driven Skills) อันเป็นผลจาก Skill Mismatch ซึ่งควรจัดการเรียนรู้ทักษะอาชีพที่ตอบสนองตลาดแรงงาน ใช้ข้อมูลตลาดแรงงานจริงในการออกแบบหลักสูตร โดยปรับเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัยตามสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน รวมทั้งส่งเสริมอาชีพอิสระและเศรษฐกิจแพลตฟอร์มที่สนับสนุนทักษะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Skills) เพื่อรองรับแรงงานที่ต้องการทำงานใกล้บ้านและสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่หรือเศรษฐกิจฐานราก

ข้อเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 คือ เสนอแนวทางการจัดการช่วงเชื่อมต่อการเข้าสู่อาชีพ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับตลาดแรงงาน ข้อเสนอแนะอยู่บนฐานแนวคิดการจัดช่วงเชื่อมต่อการ (Transition Theory) โดยมุ่งเน้นเสนอแนะกระบวนการของระบบ และกลไกการเชื่อมต่อการสู่ตลาดแรงงานของผู้เรียน กล่าวคือ

2. ยกระดับกระบวนการเพื่อส่งเสริมรูปแบบการจัดช่วงเชื่อมต่อการ (Transition-focused Education) ตามแนวทางสากล จากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบด้านการเตรียมความพร้อม ทักษะชีวิต การมีส่วนร่วมของครอบครัว และความร่วมมือของชุมชน ล้วนเป็นไปตามโมเดลของ Kohler and Field (2003) และ Kohler et al (2016) จึงควรนำแนวทางนี้ไปใช้เป็นกรอบการพัฒนาในโรงเรียนที่ดูแลนักเรียนกลุ่มเปราะบางทั่ว

ประเทศวางแผนเส้นทางอาชีพ (Career Pathway) ที่เป็นแผนช่วงเชื่อมต่อเฉพาะรายบุคคล (ITP) โดยบูรณาการข้อมูลผู้เรียน ความต้องการจำเป็น และเป้าหมายอาชีพร่วมกับครอบครัว ครู และสถานประกอบการ รวมทั้งการพัฒนาระบบติดตามผลหลังจบการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ติดตามผู้เรียนหลังจบการศึกษาอย่างเป็นระบบ เช่น การศึกษาต่อ การมีงานทำ ความยั่งยืนของงาน เป็นต้น

3. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือสถานศึกษาและสถานประกอบการเชิงรุก เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลความต้องการแรงงานแบบทันสมัย (Real Time) และร่วมกันพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) การส่งผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย หรือการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนฝึกงานจริง โดยใช้ข้อมูลตลาดแรงงานจริงในการออกแบบหลักสูตรอาชีพ หากหลักสูตรตอบโจทย์ตลาดแรงงาน ผู้เรียนจะมีโอกาสได้งานมากขึ้น โดยใช้ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดทักษะที่จำเป็นในอนาคต ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการปฏิรูปกลไกความร่วมมือเพื่อยกระดับจากความร่วมมือเฉพาะกิจสู่เครือข่าย Triple Helix ที่ยั่งยืน โดยให้ภาคเอกชนร่วมออกแบบหลักสูตรและเป็นพี่เลี้ยงมืออาชีพ (Mentorship)

4. พัฒนารูปแบบเชิงบูรณาการ (Integrated Developmental Model) ให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และขยายองค์ความรู้ด้านการวางแผนการเชื่อมต่อสู่อาชีพ (Transition Planning) ในบริบทของประเทศไทย เป็นการให้ความสำคัญกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จการเปลี่ยนผ่าน เช่น ค่านิยมครอบครัว ความคาดหวังทางการศึกษา เครื่องมือแนะแนวอาชีพ แม้ต่างประเทศจะมีงานวิจัยด้านนี้จำนวนมาก แต่ประเทศไทยยังมีช่องว่างการวิจัย โดยเฉพาะด้านการจัดแผนเฉพาะบุคคลสู่ตลาดแรงงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแบบจำลองการจัดช่วงเชื่อมต่อในลักษณะวิจัยพื้นที่ทดลองเชิงปฏิบัติการ (Sandbox of Action Research) เพื่อพัฒนาโมเดลที่สามารถทดลองปฏิบัติจริงในโรงเรียนและสถานประกอบการ และติดตามผลการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ควรศึกษาในกลุ่มโรงเรียนหลายภูมิภาคเพื่อเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนภาพรวมระดับประเทศ สามารถขยายพื้นที่ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการจัดการช่วงเชื่อมต่อในหลายบริบท เช่น เหนือ อีสาน กลาง ใต้ กรุงเทพและปริมณฑล เป็นต้น

2. วิจัยการสร้างเครื่องมือการติดตามและประเมิน (Transition Assessment) ที่สอดคล้องทั้งระบบสากลและบริบทของประเทศไทย เนื่องจากเครื่องมือจากต่างประเทศอาจไม่ตรงบริบทประเทศไทย จึงควรพัฒนาเครื่องมือวัด เช่น ความพร้อมด้านอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพแห่งอนาคต ทั้งนี้ควรพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่เพื่อทดสอบประสิทธิผล เช่น โมเดลการฝึกงานแบบเร่งรัด โปรแกรมจำลองสถานการณ์ดิจิทัล (Work Simulation) การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง และประเมินผลว่าช่วยเพิ่มโอกาสการมีงานทำของผู้เรียน

3. การศึกษาผลลัพธ์ระยะยาว (Longitudinal Study) เช่น ติดตามผู้เรียน 1-5 ปีหลังจบการศึกษา เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงด้านการทำงาน รายได้ ความมั่นคงในการทำงาน และทักษะที่ยังขาดแคลน ควรวิจัยในลักษณะการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผลลัพธ์หลังเรียนจบ การใช้ข้อมูลเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพ เช่น การทดสอบทักษะ การสัมภาษณ์นายจ้าง จะทำให้เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการมีงานทำหรือการศึกษาต่อได้ลึกขึ้น

4. ศึกษาความต้องการสมรรถนะเชิงลึกของอุตสาหกรรมแต่ละประเภทและปัจจัยเชิงพื้นที่ (Area-based Transition) ในเขตอุตสาหกรรมแต่ละภูมิภาค เพื่อออกแบบระบบเชื่อมต่อให้เหมาะสมกับความต้องการแรงงานของพื้นที่ เช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษในภาคต่าง ๆ เป็นต้น เพราะความต้องการทักษะเฉพาะสาขาของแรงงานในอุตสาหกรรมอนาคตมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านยานยนต์ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ อัจฉริยะ หุ่นยนต์การผลิต และโลจิสติกส์สมัยใหม่ หรืออุตสาหกรรมดิจิทัล เพื่อให้หลักสูตรเฉพาะทางตอบสนองตลาดแรงงานได้ตรงจุดยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดการวิจัย

บทความการวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัด (Limitation) ไม่ได้ศึกษาสภาพบริบท เงื่อนไข ข้อจำกัด รวมถึงโอกาส และศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และข้อมูลจากการวิจัยที่นำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะทางและกระบวนการเพื่อการเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงาน ยังมีอีกหลายปัจจัยและหลายตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบทความนี้ยังไม่ได้กล่าวถึงหรือยังไม่ครอบคลุมในหลายระดับ ดังนั้น ดังที่ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเพื่อการดำเนินการและสนับสนุนให้แนวทางการเชื่อมต่อสู่ตลาดแรงงานเกิดขึ้นทั้งระดับนโยบายและการปฏิบัติต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงแรงงาน. (2566). รายงานสถานการณ์แรงงานไทยประจำปี 2566. กระทรวงแรงงาน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). รายงานสถานการณ์การศึกษาของประเทศไทย ปี 2561-2562. สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). (2565). เยาวชนกลุ่มเปราะบางกับการเปลี่ยนผ่านสู่ตลาดแรงงานหลังโควิด-19. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- กุศล สุนทรธาดา และสุริยาพร จันทรเจริญ. (2557). โครงการวิจัยจัดทำแนวทางการดำเนินการและกลไกระดับชาติในการขับเคลื่อนนโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุ. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปัทมพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2559). ทูตทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์, 16(2), 33-52.

- วิจารณ์ พานิช. (2559). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2564). *แรงงานคืนถิ่นกับการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคม หลังวิกฤตโควิด-19*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2567). *แนวโน้มความต้องการแรงงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ และทักษะอาชีพที่แรงงานไทยควรต้องมี*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- สมพร หวานเสริม. (2556). *รายงานการวิจัยอนาคตภาพการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ชุดโครงการวิจัย การเพิ่มโอกาสและพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ*. สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2565). *แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2565-2570*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *รายงานนักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษามัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2561*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). *โครงสร้างภาคเกษตรและผลผลิตของแรงงานไทย*. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2566). *รายงานผลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ปีการศึกษา 2565*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *การพัฒนาทักษะและความพร้อมกำลังคนในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับตลาดแรงงานไทย*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ภาษาอังกฤษ

- Asian Development Bank. (2021). *Asian development outlook 2021: Financing a green and inclusive recovery*. Asian Development Bank.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.

- Bridgeland, J. M., Dilulio, J. J., Jr., & Morison, K. B. (2006). *The silent epidemic: Perspectives of high school dropouts*. Civic Enterprises.
- Bridges, W. (2004). *Transitions: Making sense of life's changes*. Da Capo Press.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In T. Husén & T. N. Postlethwaite (Eds.), *International encyclopedia of education* (2nd ed., pp. 37–43). Pergamon.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(Supplement), S95–S120.
- Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From national systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, 29(2), 109–123.
- European Commission. (2020). *Upskilling pathways: New opportunities for adults*. European Commission.
- Hillage, J., & Pollard, E. (1998). *Employability: Developing a framework for policy analysis* (Research Report No. RR85). Department for Education and Employment.
- International Labour Organization. (2018). *Skills and jobs mismatch in low- and middle-income countries*. International Labour Office.
- International Labour Organization. (2021). *Global employment trends for youth 2021: Technology and the future of jobs*. International Labour Office.
- Kohler, P. D. (1993). Best practices in transition: Substantiated or implied? *Career Development for Exceptional Individuals*, 16(2), 107–121.
- Kohler, P. D., & Field, S. (2003). Transition-focused education: Foundation for the future. *The Journal of Special Education*, 37(3), 174–183.
- Kohler, P. D., Gothberg, J. E., Fowler, C. H., & Coyle, J. L. (2016). *A transition framework for supporting youth with disabilities*. University of Oregon, College of Education, Center on Secondary Education for Students with Disabilities.
- Maclean, R., Jagannathan, S., & Sarvi, J. (Eds.). (2013). *Skills development for inclusive and sustainable growth in developing Asia-Pacific*. Springer.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). *OECD skills outlook 2019: Thriving in a digital world*. OECD Publishing.

- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *Skills for jobs 2020*. OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Skills mismatch and productivity in the ASEAN region*. OECD Publishing.
- Partnership for 21st Century Learning. (2019). *Framework for 21st century learning*. Battelle for Kids.
- Peck, J. (2016). Economic rationality and its discontents. *Antipode*, 48(1), 230–255.
- Pianta, R. C., & Kraft-Sayre, M. (2003). *Successful kindergarten transition: Your guide to connecting children, families, and schools*. Paul H. Brookes Publishing Co.
- Schwab, K. (2016). *The fourth industrial revolution*. World Economic Forum.
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. Bloomsbury Academic.
- Test, D. W., Mazzotti, V. L., Mustian, A. L., Fowler, C. H., Kortering, L., & Kohler, P. (2009). Evidence-based secondary transition predictors for improving postschool outcomes for students with disabilities. *Career Development for Exceptional Individuals*, 32(3), 160–181.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2016). *Education 2030: Incheon declaration and framework for action for the implementation of Sustainable Development Goal 4*. UNESCO Publishing.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2023). *Youth transition to work in Southeast Asia: Trends and policy responses*. UNESCO Publishing.
- Wehman, P. (2013). *Transition from school to work: Challenges and opportunities*. Springer.
- Wehmeyer, M. L., & Shogren, K. A. (2017). *Self-determination and transition planning*. Springer.
- World Bank. (2020). *Developing skills for economic transformation in Southeast Asia*. World Bank.
- World Bank Group. (2020). *Thailand economic monitor: Bridging the gap—Human capital and labor market outcomes*. World Bank Group.
- World Economic Forum. (2020). *The future of jobs report 2020*. World Economic Forum.